

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Zuzana Kirmanová

Výuka multikulturní výchovy na vybraných školách

Olomouc 2019

Vedoucí práce: PhDr. Jitka PLISCHKE, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Výuka multikulturní výchovy na vybraných školách**“ zpracovala samostatně a použila jen ty literární prameny, jež jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Olomouc 17. 6. 2019

.....

Zuzana Kirmanová

Poděkování

Tímto děkuji své vedoucí bakalářské práce PhDr. Jitce Plischke, Ph.D., za vstřícný přístup, cenné rady při konzultacích a odborné vedení práce. Rovněž bych chtěla poděkovat oběma školám za to, že se podíleli na výzkumu a jednotlivým učitelům za upřímnost a ochotu sdílet své dosavadní zkušenosti, čímž poskytli cenné informace pro mou bakalářskou práci. V neposlední řadě pak děkuji své rodině za podporu a trpělivost při studiu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá multikulturalismem, multikulturní výukou, rozborem RVP a ŠVP, metodami v hodinách a postoji učitelů a vedení školy. Cílem práce je analyzovat jakým způsobem je realizována výuka multikulturní výchovy na vybraných středních školách. Kvalitativní výzkum práce je realizován formou polostrukturovaných hloubkových rozhovorů.

Klíčová slova

Kultura, Multikulturalismus, multikulturní výchova, střední školy, RVP, ŠVP, postoje

Annotation

The thesis focus on multiculturalism, multicultural education, SEP analysis, FEP analysis, methods in lessons and attitudes of teachers and school management team on multicultural education. The aim of the thesis is to analyse the way multicultural education is realized on selected secondary schools. The methodology used in qualitative research is qualitative interview.

Key words

Culture, multiculturalism, multicultural education, secondary education, SEP, FEP, attitudes

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Definice základních pojmů	10
2 Teoretická východiska multikulturní výchovy	13
2.1 Teorie multikulturalismu	13
2.2 Kritika multikulturalismu	15
2.3 Možné přístupy k multikulturní výchově	17
3 Multikulturní výchova v českém prostředí	19
3.1. Historický vývoj národnostního složení obyvatel	19
3.2. Zakotvení multikulturní výchovy v kurikulárních dokumentech	20
4 Multikulturní výchova v kurikulu konkrétních škol	22
4.1 Charakteristika vybraných škol	22
4.2 Multikulturní výchova v RVP	23
4.2.1 RVP pro gymnázia	23
4.2.2 RVP Cestovní ruch 65-42-M/02	24
4.3 Multikulturní výchova v dokumentech dokumentů škol	26
4.3.1 ŠVP gymnázia	26
4.3.2 Výroční zpráva SOŠ	28
EMPIRICKÁ ČÁST	30
5 Kvalitativní výzkum	30
5.1 Metodologie výzkumu	31
5.2 Výzkumná metoda a sběr dat	32
5.3. Výzkumný vzorek	32
5.4 Zpracování dat	33
5.4.1 Otevřené kódování	33
5.4.2 Axiální kódování	36
5.4.3 Selektivní kódování	38
ZÁVĚR	42
SEZNAM ZKRATEK	45
SEZNAM LITERATURY	46
SEZNAM PŘÍLOH	49

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá multikulturní výchovou, jakožto jednou z hlavních současných výzev pedagogických věd. Problematika multikulturního soužití mě osobně zajímá již delší dobu, ale můj zájem o toto téma se ještě umocnil v souvislosti se studijním pobytem v Nizozemí a to především díky konfrontaci s tamní kulturní diverzitou. Při svém pobytu v zahraničí jsem měla příležitost nahlédnout do problematiky jak z teoretického, tak praktického hlediska. Možnost na vlastní oči vidět, jak je téma multikulturního soužití součástí každodenního života ve škole, mě velmi inspirovala a prohloubila ve mě zájem věnovat se tématu i nadále.

Multikulturní výchova se stává o to více aktuální v souvislosti s proměnami týkajícími se života v dnešním globalizovaném světě. Dochází k stále těsnějšímu ovlivňování kultur a to hlavně díky migračním přesunům obyvatel (např. pro Evropu významná migrační krize v roce 2015), telekomunikačním prostředkům či propojení světové ekonomiky. V důsledku těchto procesů se tak napříč světem setkáváme s nárůstem vlastenecky orientovaných politických stran proklamujících zachování určité kulturní identity a zamezování vlivů kultur odlišných. U teorie multikulturalismu, jež je teoretickým východiskem multikulturní výchovy, je však důležitý také její politický aspekt. Například pro fungování Evropské unie, jejíž mezinárodní spolupráce je podmíněna vzájemným pochopením kulturní diverzity. O tom, že je multikulturní soužití pro Evropskou unii důležitým tématem svědčí také její oficiální motto: „*In varietate concordia*“; tedy „*Jednotná v rozmanitosti*“.¹ Tímto se tak ideologie multikulturalismu dotýká i České republiky, jakožto jednoho z členských států Evropské unie.

Ačkoliv je česká společnost ve srovnání s ostatními evropskými státy poměrně kulturně homogenní, i zde se setkáváme se stále se zvyšujícím počtem cizinců, obzvláště s otevřením hranic po roce 1989. Proto i zde nabývá začlenění multikulturních témat do kurikula na významu. Na základě nového školského zákona (č. 561/2004 Sb.) tak došlo k zahrnutí multikulturní výchovy, jakožto jednoho z tzv. průřezových témat, do rámcových vzdělávacích programů (RVP) pro základní

¹ *Evropská unie: The EU motto* [online]. [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/motto_cs

vzdělávání a gymnázia. Otázky a témata, jež souvisejí s multikulturální výchovou však nalzáme také v RVP pro střední odborné vzdělávání, kde jsou formulována v rámci cílů středního odborného vzdělávání a klíčových kompetencí. Na základě RVP pak školy konkrétně formulují ve svých školních vzdělávacích programech (ŠVP), jakým způsobem je multikulturální výchova začleněna do jejich výuky. Školy a jednotliví učitelé tak nesou hlavní odpovědnost za výsledky svého působení, jelikož si sami volí formu, jakou se multikulturální výchově budou věnovat. Výsledkem je, že výuka multikulturální výchovy se může na jednotlivých školách velmi lišit, a to jednak díky zaměření školy, tak díky způsobu, jakým vedení školy i učitelé k výuce multikulturální výchovy přistupují.

Cílem práce je pak analyzovat, jakým způsobem je realizována multikulturální výchova ve vybraných středních školách. Aby byl tento hlavní cíl naplněn, definovali jsme si několik dílčích cílů, jež nám pomohou k jeho dosažení a to: v teoretické části práce popsat teoretická východiska multikulturální výchovy a popsat dva hlavní přístupy v multikulturální výchově. Dále porovnat zakotvení multikulturální výchovy v kurikulárních dokumentech pro gymnázium a střední odbornou školu. V empirické části práce je pak dílčím cílem zjistit metody používané v hodinách a zjistit přístup vedení školy a učitelů k multikulturální výchově.

Práce by mohla být přínosnou převážně pro začínající učitele, jež se díky ní blíže seznámí s výukou multikulturální výchovy v praxi. Rovněž však může posloužit již zkušeným učitelům, jelikož jim umožní nahlédnout do prostředí jiných škol a může jim tak poskytnout inspiraci pro jejich vlastní práci. Význam v práci pak spatřuji také v osobním obohacení, jelikož jako budoucí učitelka zeměpisu a základů společenských věd se otázkám multikulturální výchovy budu jistě věnovat.

Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části se seznámíme s pojmy kultura, kulturní identita a multikulturální výchova. Dále stručně představíme teoretická východiska multikulturální výchovy, především pak jednotlivé směry teorie multikulturalismu, a také možné přístupy k výuce multikulturální výchovy. V další kapitole se budeme věnovat multikulturální výchově v českém prostředí. Nejprve si krátce přiblížíme historický vývoj národnostního složení obyvatel a následně popíšeme zakotvení multikulturální výchovy v českém vzdělávacím systému. Poslední kapitola teoretické části seznamuje s vybranými školami a pozicí multikulturální výchovy dle jejich kurikulárních dokumentů.

V empirické části zjišťujeme, jakým způsobem je realizována výuka multikulturní výchovy na obou školách. Za tímto účelem byl navržen kvalitativní výzkum pomocí zakotvené teorie. Ke sběru dat byla použita metoda polostrukturovaných hloubkových rozhovorů s učiteli. Analýza dat probíhala formou otevřeného, axiálního a selektivního kódování a následným formulováním teorie.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Definice základních pojmů

Abychom mohli správně koncipovat výzkum v praktické části práce, považujeme za vhodné definovat si některé stěžejní pojmy související s multikulturní výchovou. Ústředním pojmem je zajisté pojem **kultura**. Kulturou označujeme „jednu z centrálních kategorií spol. věd, ve svém nejširším pojetí vyjadřující specif. lidský způsob organizace, realizace a rozvoje činnosti, objektivovaný ve výsledcích fyzické a duševní práce.“² Jedná se tedy o souhrn lidských činností, předmětů, hodnot, idejí, zvyků, vzorců chování a institucí, které jsou vlastní určitému společenství lidí. Je to tedy „sociálně odevzdané poznání vlastní určité sociální skupině.“³ V rámci tohoto společenství je kultura, jakožto veškeré vědění o světě, předávána z generace na generaci výchovou. Tvoří tak jakousi kostru společnosti, jež ji udržuje pohromadě, a určuje, jaké schopnosti je třeba rozvíjet a jaké je možné zanedbat.⁴ Projevuje se v chování lidí, způsobu myšlení a v mnohých dalších činnostech člověka.

Každý člověk kulturu vnímá skrze svou identitu, hovoříme tak o jeho **kulturní identitě**. Pojem identita je stěžejní nejen v teorii kultury, ale také ve vztahu k výchově člověka. Proto se také jedná o důležité téma multikulturní výchovy. Identita každého člověka se skládá z vícero dílčích identit (např. identifikace s profesí, rodinnou rolí, sociální rolí apod.) a v průběhu života se neustále proměňuje. K přehodnocování naší identity pak dochází novou životní zkušeností. Na procesu budování identity se podílí i dostupnost k rozdílným ekonomickým, sociálním, kulturním, ale třeba i mocenským sítím.⁵ Průcha vymezuje kulturní identitu (etnickou identitu) jako „uvědomování si, prociťování sounáležitosti s určitou etnickou skupinou na základě společně sdílených znaků etnicity nebo rodového původu. Je souhrnem názorů na původ, etnický prostor (vlast), historické osudy, postavení, úlohu a povahu vlastního etnika a na jeho místo mezi ostatními etniky.“⁶ Kulturní identitu však můžeme chápat i v širších souvislostech. Nejenom jako příslušnost k národu či určité sociální skupině, jak uvádí

² MATĚJŮ, Martin a Václav SOUKUP. Kultura. Sociologická encyklopedie [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura>

³ MISTRÍK, Erich. *Kultura a multikulturní výchova*, s. 24

⁴ MISTRÍK, s. 26

⁵ MOREE, D. & Varianty (2008). *Než začneme s multikulturní výchovou*, s. 30

⁶ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., s. 24

Průcha, ale také třeba jako ztotožnění se s nějakou naší životní rolí (např. role rodiče, role profesní apod.) Naše identita nám rovněž pomáhá vymezit se vůči jiným skupinám. Díky ní můžeme lépe definovat „kým jsme“ a naopak se vymezit vůči tomu „kým nejsme“.

Díky stále intenzivnějšímu setkávání různých kultur, především vlivem globalizačních procesů a rozvoje telekomunikačních prostředků se objevila nutnost tyto společenské změny reflektovat také ve vzdělávání. Výsledkem byla **multikulturní výchova**. V České republice je pojem multikulturní výchova (dále MKV) používán jako zastřešující označení pro pedagogickou práci s diverzitou ve třídách. Její samotná definice je však velmi široká a mnohdy s v ní kombinuje mnoho různých teoretických přístupů,⁷ proto uvádíme dva příklady definic.

Průcha definuje multikulturní (interkulturní) jako „*edukační činnost zaměřenou na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje, i značné finanční prostředky, ale její skutečný efekt není spolehlivě prokázán.*“⁸

Vlastní vymezení pojmu nabízí také Moree: „*Obecným cílem interkulturního vzdělávání je zprostředkovat reflexi vlastního kulturního ukotvení, ale i porozumění odlišnosti, rozvíjet smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci v situaci neustále se zvyšující diverzity ve společnosti a otevírat cestu k porozumění různým způsobům života, myšlení a vnímání světa. Interkulturní vzdělávání zároveň usiluje o zmírnění napětí ve společnosti a podporu nestereotypního pohledu na všechny její členy. V takto zamýšleném vzdělávání se propojují poznatky pedagogiky, andragogiky, psychologie, sociologie, kulturní antropologie, filozofie a dalších společenskovedních disciplín.*“⁹

U obou výše zmíněných úryvků si můžeme povšimnout, že terminologie, jež se v českém prostředí užívá ve vztahu k multikulturní výchově, je bohužel

⁷ *Inkluzivní škola.cz: Multikulturní výchova* [online]. 19.03.2018 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/content/multikulturni-vychova-0>, s. 1

⁸ PRŮCHA, s. 15

⁹ MOREE, s. 11

nejednotná a různí autoři pracují s různými termíny. Mistrík¹⁰ například rozebírá jednotlivé pojmy takto:

Termín *multikulturnost* chápe kulturu jako uzavřenou entitu, bez vzájemných vazeb na jiné kultury, pouze uznává existenci jiných kultur. *Mezikulturnost* pak připouští vzájemné ovlivňování kultur, nicméně se soustředí převážně na jejich konflikty. Termín nejlépe vystihující podstatu námi zkoumaného jevu by tedy byl *transkulturnost*, jež popisuje kultury jako navzájem se prolínající a odpovídá tak dnešnímu chápání globalizovaného světa, jež je ovlivněn migračními přesuny obyvatel, telekomunikačními prostředky a ekonomickými vazbami. Kultury se v tomto pojetí tedy ovlivňují a stávají se na sobě závislými.¹¹ Někteří autoři pak rovněž preferují označení *interkulturní vzdělávání*. Pro potřeby našeho výzkumu se však budeme za účelem srozumitelnosti držet termínů multikulturnost a multikulturní výchova, jelikož jsou již natolik vžity v teorii kultury i samotné pedagogické praxi, že jejich zaměnění nepovažujeme za účelné.

¹⁰ MISTRÍK, s. 114

¹¹ MISTRÍK, s. 114

2 Teoretická východiska multikulturní výchovy

Abychom mohli plně pochopit co je to multikulturní výchova (MKV), jaké jsou její cíle a proč bychom se jí měli zabývat, musíme si nejprve přiblížit teoretická východiska, která ji spoluvytvářela a ovlivňovala v minulosti i její současné podobě. Jedině se znalostí a pochopením teoretického základu mohou být aktivity aplikované v praxi smysluplné.

2.1 Teorie multikulturalismu

Multikulturní výchova je, jak již ze samotného názvu vyplývá, do velké míry úzce spjata s politickou teorií multikulturalismu¹², jež se stala vůdčím myšlenkovým proudem 2. poloviny 20. století v euroamerickém prostředí. Průcha¹³ uvádí základní axiomy ideologie multikulturalismu:

- Každá kulturní skupina má své zvláštnosti, které vytvářejí její svébytnost, a tyto zvláštnosti by měly být uznávány a respektovány příslušníky jiných kultur.*
- Každá kultura je stejně hodnotná jako ostatní a přináší svůj specifický vklad do historie a rozvoje lidské civilizace.*
- Příslušníci každé kultury musí mít rovnoprávné postavení a stejnou příležitost k vzdělávání a uplatnění v životě jako příslušníci jiných kultur.*

Tyto ideje se přenesly do sféry politiky a odtud byly implementovány v praxi do většiny vzdělávacích programů či školních učebnic. Pojetí multikulturalismu se ovšem v průběhu historie proměňovalo do různých podob a můžeme tak klasifikovat 3 hlavní směry multikulturalismu a to:

Pluralistický multikulturalismus

Jedná se o původní pojetí multikulturalismu, kdy jsou jednotlivé kultury pojímány jako uzavřené celky s jednotnou kulturou a specifickou kolektivní identitou, jež je nutno konzervovat a podporovat. Kulturní rozmanitost je sama o sobě hodnotou. V oblasti vzdělávání je pak kladen důraz na rozvíjení „kulturní gramotnosti“ získáním znalostí o specifikách jednotlivých sociokulturních skupin. Naopak minorita se učí

¹² Termín multikulturalismus může být chápán v mnoha různých pojetích. Např. multikulturalismus jako stav společnosti, proces, vědecká teorie, politická vize či soubor edukativních strategií.

¹³ PRŮCHA, s. 149

společenským zvyklostem majoritní společnosti. Tento přístup vede k zachování tradic dané skupiny, nezajímá se však například o nerovné postavení těchto skupin ve společnosti.¹⁴

Liberální multikulturalismus

Tento směr je více zaměřený na začlenění individuálních lidí (tedy jedinců dané skupiny). Oproti pluralistickému pojetí se daleko více soustředí na rovnost přístupu ke zdrojům. Snaží se o rovné a otevřené možnosti pro každého, kdo má zájem začlenit se a uplatnit se ve společnosti. Připouští možnost pozitivní diskriminace minorit, ale pouze v přechodném horizontu za účelem vyrovnání překážek. V praxi vede tento směr k vytvoření kulturně neutrální společnosti, přičemž specifika každého jedince zůstávají v oblasti jeho soukromého života.¹⁵

Kritický multikulturalismus

Kritický multikulturalismus je mladším směrem (vznik v 90. letech 20. století) a svou kritikou reaguje na směry předchozí. Stejně jako ony vyzdvihuje důležitost rozdílnosti ve společnosti, ale její význam vidí v pochopení, jakým způsobem jsou vytvářeny naše vlastní postoje a hodnotové systémy a náš pohled na svět. Oproti pluralistickému přístupu se nesoustředí tolik na oslavu rozdílnosti kultur, ale zaměřuje se na nápravu nerovnosti jednotlivých skupin. „*V praktické rovině tak například studuje, jakým způsobem (ekonomicky, politicky, výchovně i institucionálně) vznikají např. rasismus, sexismus, či třídní nerovnost.*“¹⁶

V českém vzdělávání doposud převažuje pojetí pluralistického multikulturalismu, respektive kulturně-standardní přístup k MKV (viz podkapitola 2.3), jež je výhradně orientován na kognitivní cíle a málo se orientuje na kritické myšlení. Mnohdy také chybí reflexe soudobých zahraničních trendů, jež se daleko více zaměřují na individuální kulturní identitu jedince a její vývoj v čase.

Mimo tyto základní směry byl multikulturalismus zásadně ovlivněn také dvěma teoriemi, jež vznikly v 60. letech v USA zabývající se rasovou problematikou.

¹⁴ MOREE, s. 18

¹⁵ MOREE, s. 19

¹⁶ MOREE, s. 19-20

První z nich je tzv. **kritická teorie rasy**, jež je spojena s pozitivní diskriminací. Zastává názor, že určité znevýhodněné skupiny (rasa, etnikum, ženy atd.) trpí historickou diskriminací a jejím cílem je tedy náprava tohoto stavu s využitím všech dostupných prostředků k začlenění jedince do společnosti (např. přístup k vzdělání či zaměstnání). Dále tvrdí, že nízký socioekonomický status je následkem, a ne příčinou diskriminace. Nositelem této diskriminace pak není jednotlivec, ale celá skupina lidí. V oblasti vzdělávání se tedy pracuje s předsudky a uvědoměním si diskriminace vůči určité skupině lidí. Dále se pracuje s pojmy rasa či etnikum a dokládá se jejich vykonstruovanost společností.¹⁷

Druhou teorií je tzv. **barvoslepý přístup**, který příslušnost k určité skupině naopak relativizuje. Zastává názor, že již pouhé uznání existence ras či etnik je předpokladem k rasismu a rozdělováním lidí do určitých skupin se jejich diskriminace prohlubuje. Podle této teorie pojmy jako rasa či etnikum nejsou sto postihnout komplexní identitu každého člověka a každý by měl tedy mít možnost vybrat si více identit. V oblasti vzdělávání se snaží zaměřit na osobnostní rozvoj jedince, jeho kritického myšlení a zamezení předsudků vůči nějakému jedinci (spíše nežli celé skupině).¹⁸

Nastíněním výše zmíněných směrů a teorií získáváme podrobnější vhled do teoretických východisek multikulturní výchovy. Jejich rozdílné přístupy v teorii se pak projevují také v praxi, kde se setkáváme s různými přístupy při realizaci MKV. Jejich odlišnost si přiblížíme v podkapitole 2.3.

2.2 Kritika multikulturalismu

Z výše nastíněných teoretických východisek multikulturalismu je jasné, že jsou jeho ideje o multikulturním soužití postaveny na ušlechtilých základech rovnosti lidských práv. Ideologie multikulturalismu však pojednává o určitém ideálním stavu a s reálnou zkušeností může být mnohdy v rozporu. To je také důvodem, proč se teorie multikulturalismu stává terčem kritiky mnohých antropologů, politiků či pedagogů.

¹⁷ MOREE, s. 20-21

¹⁸ MOREE, s. 21

Terčem kritiky se stává například již zmiňovaná pozitivní diskriminace (affirmative action). Snaha pozitivně diskriminovat určitou skupinu lidí totiž diskriminuje skupinu majoritní a zdůrazňuje vzájemné rozdíly. U pozitivně diskriminovaných lidí se pak také můžeme setkat s nedostatečnou důvěrou ve vlastní schopnosti.¹⁹

V českém prostředí se k multikulturní výchově kriticky postavila například skupina pracovníků katedry antropologie Filozofické fakulty ZČU v Plzni. Ve svém sborníku napsali: „*Multikulturní výchova se jeví jako nástroj vytváření a pěstování etnických diferencí, přičemž jiné typy společenských či individuálních rozdílností se ocitají mimo její zřetel. Zdůrazňováním kulturních a etnických diferencí se v dětech vlastně posiluje vědomí vlastní odlišnosti. Multikulturní výchova v tomto pojetí je prostředkem indoktrinace dětí etnickými ideologiemi.*“²⁰

Časté kritice podléhá také integrace cizinců do většinové společnosti. Například Sartori²¹ říká, že úspěšnost integrace do velké míry závisí na tom, *kdo* je integrován. Liší-li se přistěhovalci nejenom svým mateřským jazykem, ale například také náboženským vyznáním či etnicitou, je celý proces integrace daleko náročnější. Příkladem může být třeba neochota muslimských imigrantů integrovat se do hostitelského státu, jelikož jsou v první řadě výhradně podřízeni Koránu. Sartori své tvrzení dokládá na příkladu Francie, kde se přistěhovalci i přes získání občanství neintegrují do společnosti, ale žijí v oddělených etnických komunitách. Zde pak naráží na další aspekt ovlivňující úspěšnou integraci cizinců a tím je jejich podíl vůči majoritní společnosti. „*Pokud podíl cizí populace nepřesáhne 10 %, může to ještě být přijatelné množství, v rozsahu 20 % už ne, a pokud by dosáhl 30 %, je téměř jisté, že by to naráželo na silný odpor. Byl by takový odpor projevem „rasismu“? Pak by ovšem tento rasismus zavínil ten, kdo ho vyvolal.*“²²

Výše zmíněné příklady jsou dokladem, že nelze nadále aplikovat nesmyslně liberální azylovou politiku a nekontrolovanou imigraci ve vztahu k těm, kdo se odmítají podřít zákonům a normám hostitelských zemí.²³

¹⁹ PRŮCHA, s. 151

²⁰ HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK, ed. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*, s. 53

²¹ SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*, s. 72

²² SARTORI, s. 73

²³ PRŮCHA, s. 154

2.3 Možné přístupy k multikulturní výchově

Za hlavní dva přístupy uplatňované v českém prostředí jsou považovány přístup kulturně-standardní a přístup transkulturní. **Kulturně-standardní** přístup se specializuje na práci se skupinovou příslušností, zdůrazňováním skupinových charakteristik a specifik skupin. „*Vychází z předpokladu, že sociokulturní – tedy etnické, národnostní a další skupiny – mají specifické znaky, které vytvářejí rozdíly a zapříčiňují nedorozumění v interkulturních kontaktech (setkáních). Tento přístup je založen na přesvědčení, že pro zlepšení vzájemných interkulturních vztahů je nutné tyto rozdíly pochopit a naučit se je respektovat, adekvátně na ně reagovat a efektivně s nimi zacházet.*“²⁴ Popsáním kulturní dimenze určité skupiny lidí se snaží vytvořit její standardizovanou podobu. Otevírá téma kulturní odlišnosti a na základě poznatků z historie, kulturních rituálů či zvyků dané skupiny se snaží objasnit příčiny jejího chování. Na základě kategorizace znaků však někdy napomáhá vzniku stereotypů a ve výsledku tak může paradoxně vést k pocitu nedůvěry vůči dané skupině. V českém prostředí jde stále o přístup dominantní a je preferován jak v teoretické oblasti, tak samotnými učiteli v praxi, například při výběru témat MKV.

Transkulturní přístup se zaměřuje primárně na jednotlivce, zdůrazňuje individuální odlišnosti a osobnostní pojetí.²⁵ Začíná tedy přemýšlením o příčinách a hranicích odlišností každého z nás. Bývá podle některých autorů vyzdvihován pro svůj individuálnější přístup k potřebám dítěte i učitele a lépe reflektuje jejich postoje a osobní životní zkušenosti.²⁶ Byl formulován do značné míry jako východisko z pasti stereotypizací kulturně-standardizovaného přístupu. Opouští totiž od kategorií, ale soustředí se na osobní zkušenost (kulturu), jež se při setkání s druhým jeví jako kulturní rozdíl. Navíc lépe reflektuje současnou podobu globalizovaného světa, kdy jsou vzájemné hranice mezi jednotlivými kulturami méně výrazné. V tomto přístupu je kultura chápána spíše jako „*abstraktní síť vztahů pramenící v náboženství, příslušnosti k profesní skupině, pohlaví apod. a vytváří*

²⁴ *Inkluzivní škola.cz: Multikulturní výchova* [online]. 19.03.2018 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/content/multikulturni-vychova-0>, s. 3

²⁵ *PRUT: Průřezová témata* [online]. [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Multikulturn%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>

²⁶ *Inkluzivní škola.cz: Multikulturní výchova*, s. 1

*orientační strukturu každého z nás. Tato struktura je nejvíce patrná při interkulturním kontaktu, a právě při něm je také vystavena největším změnám.*²⁷

V českém prostředí stále převládá spíše přístup kulturně-standardní, kdy se učitelé zaměřují na kognitivní cíle a popis odlišných kultur. Mnohdy chybí reflexe soudobých zahraničních trendů, jež se daleko více zaměřují na individuální kulturní identitu jedince a její vývoj v čase. Úspěšnost použití obou přístupů pak významně souvisí také s osobností konkrétního pedagoga – s jeho teoretickým (byť mnohdy nereflektovaným) zázemím, klimatem školy, na níž působí, a tříd, v nichž učí, a s dalšími aspekty pedagogické práce. Tyto teoretické poznatky se sami pokusíme porovnat s výsledky našeho výzkumu.

²⁷ *Inkluzivní škola.cz: Multikulturní výchova*, s. 4-5

3 Multikulturní výchova v českém prostředí

3.1. Historický vývoj národnostního složení obyvatel

Abychom mohli pochopit současnou podobu multikulturní výchovy v českém prostředí, je třeba přiblížit si společenský vývoj struktury obyvatel z hlediska národnosti v průběhu historie. Do roku 1918 byli Češi jedním z mnoha národů kulturně heterogenního Rakouska-Uherska. Se vznikem první republiky se různorodost obyvatelstva snížila a tato klesající tendence trvala takřka po celé 20. století. Významnou událostí, jež ovlivnila národnostní složení tehdejšího Československa byl poválečný odsun většiny německého obyvatelstva a kulturní diverzita nebyla podporována ani komunistickým režimem v následujících čtyřiceti letech. Za pomyslné završení tohoto trendu pak může být považován vznik samostatného českého státu v roce 1993. Všechny tyto historické události se rovněž projeví v jednotlivých sčítáních lidu, přičemž konkrétní vývoj můžeme vidět v tabulce č. 1. Ačkoliv se situace s porevolučním otevřením hranic pozvolna zlepšuje, česká společnost zůstává dodnes velmi kulturně homogenní.

Tab. č. 1: Vývoj národnostního složení obyvatel České republiky v letech 1921 - 2011 (v %)²⁸

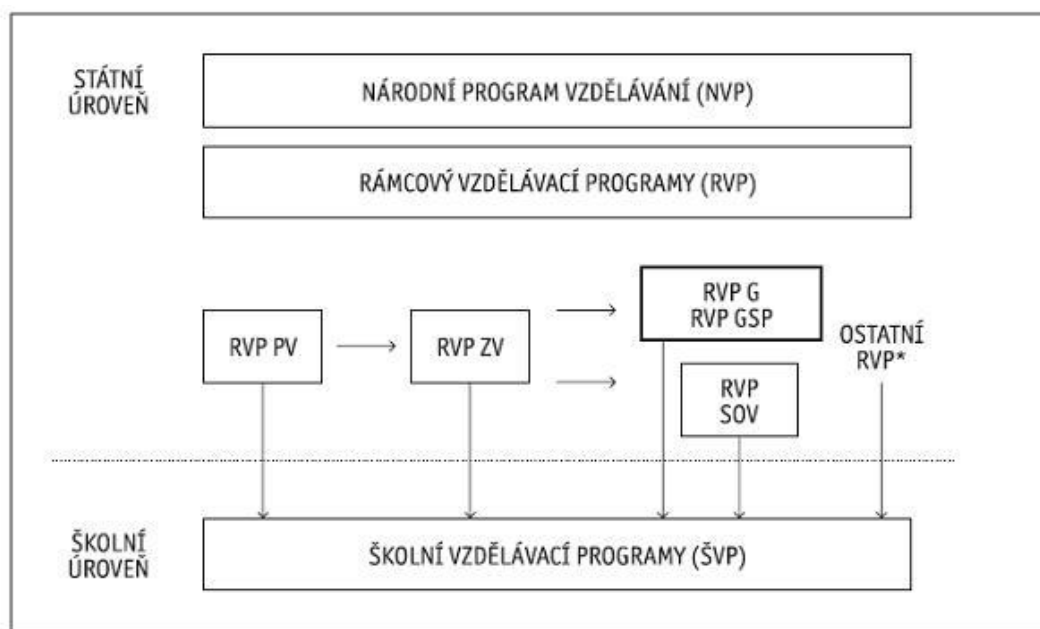
Národnost	Sčítání lidu								
	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Národnosti celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho:									
česká	67,5	68,4	93,8	94,3	94,5	94,6	81,2	90,4	64,3
moravská	-	-	-	-	-	-	13,2	3,7	5,0
slezská	-	-	-	-	-	-	0,4	0,1	0,1
slovenská	0,2	0,4	2,9	2,9	3,3	3,5	3,1	1,9	1,4
polská	1,0	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4
německá	30,6	29,5	1,8	1,4	0,8	0,6	0,5	0,4	0,2
maďarská	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

²⁸ ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu-2011>

3.2. Zakotvení multikulturní výchovy v kurikulárních dokumentech

S otevřením hranic došlo nejen k transformaci politického systému, ale také k uvolňování ve sféře vzdělávání. Český vzdělávací systém tedy prošel od roku 1989 velkými změnami. Začaly vznikat soukromé školy, vydávaly se nové učebnice, učitelé dostali větší možnost sami ovlivňovat náplň kurikula. Proměnila se také struktura společnosti díky zvyšujícímu se počtu cizinců. „*Multikulturní výchova se stala součástí rámcových vzdělávacích programů mimo jiné i kvůli tomu, aby v situaci zvyšující se společenské diversity pomohla podpořit inkluzivní mechanismy vzdělávacího systému a společnosti vůbec.*“²⁹

Výrazná změna však nastala až v roce 2004 s vydáním nového školského zákona (č. 561/2004 Sb.). Na jeho základě a na základě principů kurikulární politiky formulovaných v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let a to ve dvou úrovních - státní (národní) a školní (viz Obr. č. 1).³⁰

Obr. č. 1: Systém kurikulárních dokumentů³¹

²⁹ MOREE, s. 13

³⁰ Metodický portál RVP: inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/artefact.php?artefact=70545&view=10429&block=57827>

³¹ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007 [cit. 2018-05-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>, s. 5

Národní vzdělávací program a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) slouží jednotlivým školám jako manuál pro tvorbu konkrétních školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP). Školy tedy mají poměrně velkou svobodu v tom, jakým způsobem požadovaných standardů dosáhnou. Zatímco RVP jsou formulovány obecně a spíše věcně, ŠVP nabývají konkrétní a komplexní podoby. Zodpovědnost za výsledky vzdělávání tak leží především na škole a učiteli.

Výraznou změnou související s vydáním Školského zákona je, že mimo znalostní základy žáků je nově kladen daleko větší důraz na jejich kompetence a dovednosti. Druhou podstatnou změnou je také rozdělení vzdělávacího kurikula na dvě úrovně, a to *vzdělávací oblasti* (např. Matematika a její aplikace, Člověk a společnost atd.) a *průřezová témata* (např. Environmentální, Mediální, Multikulturní výchova atd.).³² Průřezová témata jsou témata, jež jsou vnímána jako aktuální, a jejich cílem je především působit na postoje a hodnotové systémy žáků. Prostupují celým vzděláváním a jsou jeho povinnou součástí. Jsou charakteristická svým výchovným charakterem a úzce souvisí s rozvíjením a utvářením klíčových kompetencí žáků.³³

Multikulturní výchova, jakožto jedno z průřezových témat, se do povědomí české společnosti dostala až počátkem 90. let a zprvu byla realizována převážně soukromými vzdělávacími institucemi. V prvotní fázi se také zaměřovala téměř výhradně na popis odlišných kultur a jejich zvyklostí. Ke kritické diskuzi týkající se tohoto přístupu však došlo až v polovině 90. let, tedy v době, kdy již byla takřka dovršena školská reforma. V důsledku byla tedy podoba Multikulturní výchovy přijata poměrně nekriticky a skýtá tak v sobě mnohé sporné body (např. přílišný důraz na kognitivní cíle a malý důraz na kritické myšlení)³⁴. Větší důraz na multikulturní výchovu byl kladen až koncem 90. let. Jednak zde probíhaly projekty pro rozvoj vzdělávacích programů dotované z prostředků EU a také se zintenzivňovala nutnost řešení otázky soužití romské menšiny. Multikulturní výchova tak byla veřejností vnímána pouze v tomto úzkém pojetí jako nástroj úspěšného soužití majority s minoritami a u mnohých tento způsob vnímání přetrvává dodnes. V empirické části

³² MOREE, s. 36

³³ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 65

³⁴ MOREE, s. 38

práce se tedy pokusíme zjistit, zda-li a pokud ano, tak jakým způsobem ovlivňuje výuku MKV národnostní struktura obyvatel a její zakotvení v kurikulárních dokumentech.

4 Multikulturní výchova v kurikulu konkrétních škol

V následující kapitole si pro účely empirického výzkumu charakterizujeme vybrané školy a popíšeme zakotvení MKV v kurikulárních dokumentech na úrovni RVP a ŠVP. Zakotvení MKV se pokusíme porovnat, vzhledem k zaměření škol.

4.1 Charakteristika vybraných škol

První z vybraných škol je **gymnázium** nacházející se v centru stotisícového města. K 1. 9. 2016 školu navštěvovalo 513 žáků.³⁵ Činnost školy zajišťuje celkem 56 zaměstnanců, z toho 46 pedagogů a 10 správních zaměstnanců.³⁶ Vzhledem ke konkurenčnímu prostředí ostatních gymnázií v okolí nabízí škola rozšířenou nabídku oborů se zaměřením na výuku cizích jazyků. Mimo klasické všeobecné zaměření se tedy jedná o obory Gymnázium - jazykové, Gymnázium - dvojjazyčné a Gymnázium - vybrané předměty v cizím jazyce. V budově školy se nachází také Jazyková škola, se kterou gymnázium úzce spolupracuje. Již z oborové nabídky je tedy patrné, že škola klade velký důraz na jazykové kompetence svých studentů. Výuku cizích jazyků pak zajišťují rodilí mluvčí. V případě španělského jazyka jsou to konkrétně 4 vyučující, v případě jazyka anglického 2 vyučující. Škola se také pravidelně zapojuje do mezinárodních projektů, jež jsou blíže rozvedeny v podkapitole 4.3.1.

Druhou školou, jež byla vybrána pro výzkum je **střední odborná škola** rovněž ve stejném městě. Zájemcům o studium nabízí obory Kuchař, Číšník, Kuchař-Číšník, Cukrář, Hotelový a restaurační provoz, Služby cestovního ruchu a Management v gastronomii. Jednotlivé obory jsou zakončeny maturitní zkouškou či výučním listem, přičemž škola nabízí také nástavbové studium. V současné době školu navštěvuje 700 studentů a provoz zajišťuje 85 zaměstnanců, z toho 53

³⁵ ŠVP Gymnázium, s. 7

³⁶ ŠVP Gymnázium, s. 9

pedagogických pracovníků teoretické výuky i odborného výcviku.³⁷ Škola klade velký důraz na odborné zahraniční stáže a spolupráci se zahraničními partnery, jež jsou blíže popsány v podkapitole 4.3.2. Také se intenzivně věnuje inkluzivnímu vzdělávání, participuje na projektu Podpora inkluze v „XY“ kraji a klade důraz na vzdělávání pedagogických pracovníků v této oblasti. Talentovaní žáci jsou motivováni také formou regionálních, celostátních i mezinárodních oborových soutěží.

4.2 Multikulturní výchova v RVP

V následujících podkapitolách si popíšeme zakotvení MKV v jednotlivých RVP. Vzhledem k zaměření práce jsou pro nás stěžejní RVP pro gymnázia a RVP pro obor Cestovní ruch (65-42-M/02).³⁸

4.2.1 RVP pro gymnázia

Pro lepší pochopení níže stanovených cílů vzdělávání přikládáme profil absolventa. *„Absolvent gymnázia by měl v průběhu vzdělávání na gymnáziu získat široký vzdělanostní základ a dosáhnout takové úrovně klíčových kompetencí, kterou RVP G předpokládá a která mu umožní dále rozvíjet schopnosti a dovednosti v procesu celoživotního vzdělávání a získávání životních zkušeností. Takový profil absolventa dává žákům předpoklady pro vysokoškolské a další studium, pro jejich adaptabilitu v různých oborech a oblastech lidské činnosti, pro přizpůsobení se nově vznikajícím požadavkům na trhu práce i pro případné uplatnění v zahraničí.“*³⁹ Z úryvku je tedy patrné, že absolventi gymnázia by měli být vybaveni především klíčovými kompetencemi a všeobecnými znalostmi, pro jejich další vzdělávání na terciární úrovni či uplatnění na trhu práce domácím i zahraničním.

V případě RVP pro gymnázia je Multikulturní výchova součástí tzv. průřezových témat. Její realizace je možná několika různými způsoby a to; jako samostatný vyučovací předmět; jako součást vzdělávacího obsahu

³⁷ Stav k 30.7.2017. Zdroj: Výroční zpráva za rok 2017/2018.

³⁸ Cestovní ruch byl zvolen jako zástupce z více oborů, které střední odborná škola, vybraná pro výzkum, nabízí.

³⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s.8

vyučovacích předmětů; anebo formou samostatných seminářů, projektů, besed či kurzů, přičemž jednotlivé způsoby se mohou vzájemně kombinovat.

MKV je zde rozčleněna do tematických okruhů, které se dále dělí na jednotlivá témata. Jedná se o Základní problémy sociokulturního soužití, Psychosociální aspekty interkulturality a Vztah k multilingvní situaci a ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí.⁴⁰ Začlenění všech tematických okruhů do ŠVP je pro školu povinné, forma realizace však závisí na škole.⁴¹

Úloha MKV je pak v RVP formulována takto: „Zásadní význam má zejména pro mladé lidi, kteří se připravují na život v prostředí, v němž se setkávají a budou se ve stále větší míře setkávat s příslušníky jiných národností, etnik, ras, náboženství, s lidmi jiného životního stylu a jiných uznávaných hodnot. Jejím úkolem je především rozvíjet porozumění žáků sobě samým a hodnotám své kultury, podpořit jejich integraci v širším multikulturním prostředí při zachování vlastní kulturní identity.“⁴²

V RVP pro gymnázia je tedy popsána úloha MKV, její dělení na tematické okruhy a témata a možné způsoby její realizace, chybí ovšem konkrétní metody výuky v hodinách.

4.2.2 RVP Cestovní ruch 65-42-M/02

„Absolventi oboru najdou uplatnění v komplexu služeb cestovního ruchu. Budou vykonávat činnosti charakteru obchodně podnikatelského, provozního a řídicího v nižších a středních člancích struktury řízení ve všech organizačně právních formách podnikání v cestovním ruchu. Absolventi se uplatní např. jako pracovníci cestovních kanceláří, cestovních agentur, turistických informačních center a hotelových komplexů a dále jako průvodci cestovního ruchu apod., popř. ve veřejné správě na úseku rozvoje cestovního ruchu.“⁴³ Na základě profilu absolventa vidíme, že díky svému uplatnění by měla být většina absolventů nějakým způsobem v kontaktu s cizinci. To považujeme za dobrý předpoklad pro realizaci MKV.

⁴⁰ Z hlediska rozsahu práce neuvádíme jednotlivá témata. Pro zájemce dostupné online na webových stránkách Národního ústavu pro vzdělávání (<http://www.nuv.cz/t/rvp>).

⁴¹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 67

⁴² *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, s. 73

⁴³ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 65-42-M/02 Cestovní ruch* [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2018-05-17]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/celkove_lm.htm, s. 12

V případě oboru Cestovní ruch se však v RVP termín Multikulturní výchova explicitně nevyskytuje. Pro nás stěžejní témata MKV jsou však obsažena v cílech středního odborného vzdělávání. „*Tyto cíle vyjadřují společenské požadavky na celkový vzdělanostní a osobnostní rozvoj žáků a snaží se připravit žáka na úspěšný, smysluplný a odpovědný osobní, občanský i pracovní život v podmínkách měnícího se světa.*“⁴⁴ Ačkoliv se vzájemně prolínají, asi nejdůležitějším je pro nás cíl Učit se žít společně. Za účelem naplnění tohoto cíle by tedy vzdělávání mělo směřovat k:⁴⁵

- prohlubování osobnostní, národnostní a občanské identity žáků, jejich připravenosti tuto identitu chránit, ale současně také respektovat identitu jiných lidí;
- tomu, aby se žáci ve vztahu k jiným lidem oprostili od předsudků, xenofobie, intolerance, rasismu, agresivního nacionalismu, etnické, náboženské a jiné nesnášenlivosti;

Témata související s MKV se pak v RVP objevují také v rámci klíčových kompetencí. Kompetencemi ve vzdělávání rozumíme určitý „*soubor požadavků na vzdělání, zahrnující vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a pracovní uplatnění.*“⁴⁶ Pro nás jsou stěžejní tzv. Občanské kompetence a kulturní povědomí, díky nimž by absolventi mimo jiné měli⁴⁷:

- dodržovat zákony, respektovat práva a osobnost druhých lidí (popř. jejich kulturní specifika), vystupovat proti nesnášenlivosti, xenofobii a diskriminaci;
- uvědomovat si – v rámci plurality a multikulturního soužití – vlastní kulturní, národní a osobnostní identitu, přistupovat s aktivní tolerancí k identitě druhých;
- podporovat hodnoty místní, národní, evropské i světové kultury a mít k nim vytvořen pozitivní vztah.

⁴⁴ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 65-42-M/02 Cestovní ruch*, s. 5

⁴⁵ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 65-42-M/02 Cestovní ruch*, s. 6

⁴⁶ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 65-42-M/02 Cestovní ruch*, s. 4

⁴⁷ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 65-42-M/02 Cestovní ruch*, s. 9

Na základě výše uvedených úryvků tedy můžeme říci, že ačkoliv se Multikulturní výchova v RVP pro střední odborné vzdělávání vysloveně nevyskytuje, její témata jsou v nich obsažena, školy i učitelé s nimi pracují.

4.3 Multikulturní výchova v dokumentech škol

Poté, co jsme popsali zakotvení MKV na úrovni státní (RVP), se nyní zaměříme na úroveň školní. V případě gymnázia je pro nás stěžejním dokumentem Školní vzdělávací program (ŠVP), v případě odborné školy pak vycházíme z Výroční zprávy za školní rok 2017/2018. Oba dokumenty jsou volně dostupné na webových stránkách škol.

4.3.1 ŠVP gymnázia

Ve Školním vzdělávacím programu gymnázium uvádí, že MKV není realizována jako samostatný předmět, ale je integrována do ostatních vyučovacích předmětů. Dále podává informaci o tom, ve kterých ročnících se jí žáci věnují (viz Tab. č. 1)⁴⁸ Řada témat MKV je také otevírána v rámci Mediální výchovy, jež je zařazena do 4. ročníku jako samostatný předmět. Dále v ŠVP uvádí, že se škola již dlouhodobě podílí na různých projektech na poli mezinárodní spolupráce. Konkrétně se jedná o projekty eTwinning⁴⁹ a Erasmus+.

Tab č. 1: Integrace MKV do vyučovacích předmětů a ročníku na gymnáziu

	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník
Hudební výchova	X	X		
Výtvarná výchova	X	X		
Základy společenských věd		X	X	X
Anglický jazyk	X			
Francouzský jazyk			X	
Španělský jazyk	X	X	X	X
Český jazyk	X			
Dějepis			X	

Mezinárodní projekty v rámci programu eTwinning jsou založeny na spolupráci s určitou školou v zahraničí a většinou bývají realizovány v hodinách

⁴⁸ ŠVP Gymnázium, s. 21

⁴⁹ Jedná se o aktivitu Evropské komise zaměřenou na online spolupráci mezi školami, vzdělávání a vzájemnou komunikaci evropských učitelů realizovanou na portálu www.etwinning.net.

cizích jazyků, především španělského či anglického, nebo v hodinách matematiky. „Gymnázium (...) je do programu eTwinning zapojeno od roku 2008. Od té doby bylo zrealizováno 15 eTwinningových projektů, ze kterých dva (...) získaly eTwinningovou cenu kvality. V roce 2016 se eTwinningový projekt „XY“ stal platformou pro spolupráci v projektu výzvy KA 2⁵⁰ – Erasmus plus.“⁵¹

Erasmus+ je vzdělávacím programem Evropské unie, jenž podporuje spolupráci a mobilitu ve všech sférách vzdělávání. V roce 2016 byl škole schválen projekt klíčové akce 1 (KA 1⁵²), jenž podporuje mobilitu jednotlivců. „Projekt s názvem „XY“ (2016 – 2018) je zaměřen na další vzdělávání pedagogických pracovníků, na jazykové a metodické vzdělávání v anglickém a španělském jazyce, na implementaci metody CLIL do výuky dějepisu a základů společenských věd a na spolupráci s partnerskou školou v Budapešti, a to prostřednictvím tzv. job-shadowingu.“⁵³ Za prioritní přínos projektu pak škola považuje především zvýšení konkurenceschopnosti školy v rámci ostatních gymnázií, zkvalitnění výuky a v neposlední řadě také zvýšení motivace žáků ke studiu cizích jazyků a rozvoj jejich multikulturního a evropského myšlení.⁵⁴

V rámci klíčové akce 2 (KA 2) škola spolupracuje se Španělskem, Itálií a Švédskem na společném projektu pro roky 2016–2018. „Cílem projektu je spolupráce s výše uvedenými školami na tématu sociální inkluze, výměna zkušeností, organizování společných aktivit, práce na výstupech projektu a následně jejich sdílení a šíření i mimo zapojené školy. V průběhu projektu se zástupci škol setkají na projektových schůzkách na jednotlivých školách, budou monitorovat a hodnotit průběh projektu a plánovat jeho další směřování. V rámci projektu dojde také ke krátkodobým výměnným pobytům žáků.“⁵⁵ Na základě výše uvedených informací můžeme říci, že gymnázium se tématům MKV věnuje v samotných hodinách, přičemž určitou nadstavbou teoretické výuky jsou mezinárodní projekty různého zaměření. Nechybí však ani workshopy, exkurze či besedy týkající se témat MKV.

⁵⁰ Klíčové akce 2. Spolupráce na inovacích a výměna osvědčených postupů. Viz <https://www.naerasmusplus.cz/>

⁵¹ ŠVP Gymnázium, s. 10

⁵² Klíčové akce 1. Vzdělávací mobilita jednotlivců.

⁵³ ŠVP Gymnázium, s. 11

⁵⁴ ŠVP Gymnázium, s. 11

⁵⁵ ŠVP Gymnázium, s. 11

4.3.2 Výroční zpráva SOŠ

Střední odborná škola se rovněž usiluje o podobný přístup, kdy se snaží studentům nabídnout aktivity návazné na teoretickou i praktickou výuku. Snaží se tak o doplnění a rozšíření výuky dle Školních vzdělávacích programů. Jedná se například o besedy, přednášky, ale také soutěže (i na mezinárodní úrovni), na kterých mohou studenti otestovat své schopnosti. V loňském školním roce 2017/18 se škola zapojila do například programu DofE – Mezinárodní ceny vévody z Edinburghu.⁵⁶

Jednou z priorit školy je pak zprostředkování zahraničních zkušeností studentům i pedagogům. Účastníci těchto aktivit mají možnost poznat reálné pracovní prostředí jiných národů a kultur a otestovat své komunikační schopnosti v cizím jazyce. *„Také ve školním roce 2017/2018 jsme navázali na aktivity z předchozích let. Nadále trvá partnerství školy se střední hotelovou školou LP Theodore Monod, Antony ve Francii. Upevnili jsme naše vztahy s Asociací restaurací Le Beaurivage v Le Burget du Lac ve Francii, hotelovým řetězcem Choice Hotels z Irska a německou agenturou Arbeit und Leben. Celkově bylo v rámci zahraniční spolupráce ve školním roce 2017/2018 podpořeno 51 žáků a 12 pedagogů.“*⁵⁷

Škola je rovněž součástí projektu „XY“ programu EU Erasmus+, v rámci kterého byly realizovány 4 zahraniční stáže pro 27 žáků v délce dvou až šesti týdnů. *„Cílem projektu bylo zkvalitnění odborné přípravy žáků, jejich seznámení s novými formami organizace práce v odlišném pracovním prostředí a vylepšení kompetencí důležitých pro orientaci na trhu práce. Účastníci získali nové odborné a jazykové dovednosti. Pracovní pobyt byl pro žáky i motivací ke studiu cizích jazyků. Odborné stáže žáků probíhaly v restauracích a hotelích nebo cestovních agenturách. Před výjezdem absolvovali stážisté jazykovou, odbornou, psychologickou a kulturní přípravu.“*⁵⁸ V minulém školním roce pak studenti v rámci projektu vyjeli do Anglie, Rakouska, Irska a Itálie.

Střední odborná škola se tedy snaží jednak o aktivity rozšiřující výuku (exkurze, soutěže), ale také o zajištění zahraničních stáží pro své studenty. Dodává, že tyto aktivity jsou pro školu jednou z priorit a dodávají škole patřičnou prestiž.

⁵⁶ Výroční zpráva za rok 2017/2018, s. 34

⁵⁷ Výroční zpráva za rok 2017/2018, s. 35

⁵⁸ Výroční zpráva za rok 2017/2018, s. 43

V této kapitole jsme se zabývali zakotvením MKV v kurikulárních dokumentech. Nejprve jsme charakterizovali obě zkoumané školy a představili profil absolventa za účelem přiblížení cílů a kompetencí, jež by měl si měl v průběhu vzdělávání osvojit. Dále jsme popsali postavení MKV v RVP pro jednotlivé obory a dokumentech školy (ŠVP, Výroční zpráva).

Z profilů absolventů můžeme říci, že zatímco u gymnazistů význam MKV pro budoucí směřování není nijak zřetelný, v případě absolventů oboru Cestovní ruch je v rámci budoucího uplatnění předpokládaný kontakt s cizinci, tudíž důraz na otázky a témata MKV ve výuce může být větší.

Můžeme říci, že v RVP pro gymnázia je MKV vymezena jako samostatné průřezové téma, je popsána její struktura na tematické okruhy a témata a možné způsoby její realizace. V případě RVP pro obor Cestovní ruch 65-42-M/02 se sice pojem Multikulturní výchova explicitně nevyskytuje, ale témata a otázky MKV jsou obsažena v cílech odborného středoškolského vzdělání a klíčových kompetencích.

Na základě školních kurikulárních dokumentů jsme získali konkrétní informace o způsobu realizace MKV. V případě gymnázia bylo zjištěno, že realizace MKV je řešena rozprostřením otázek MKV do různých vyučovacích předmětů. Z ŠVP a Výroční zprávy jsme dále zjistily, že obě školy se věnují určitým zahraničním projektům s multikulturním přesahem. V případě gymnázia jsou projekty většinou zaměřeny na rozvoj cizích jazyků, v případě SOŠ jsou pak zahraniční stáže orientovány hlavně na praktickou výuku.

Tyto teoreticky získané poznatky využijeme v empirickém výzkumu, kdy je budeme porovnávat s odpověďmi respondentů.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Kvalitativní výzkum

Poté, co jsme se seznámili s multikulturní výchovou v teoretické rovině jak obecné, tak konkrétní pro námi vybrané školy, přešli jsme k designu kvalitativního výzkumu. Výzkum se zabývá výukou multikulturní výchovy na vybraných středních školách, konkrétně na gymnáziu a střední odborné škole. Za tímto účelem byly realizovány 4 polostrukturované rozhovory s učiteli.

Design výzkumu byl navržen pomocí zakotvené teorie. Zakotvená teorie je „induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.“⁵⁹ Výzkum podle zakotvené teorie můžeme rozdělit do jednotlivých etap. V první etapě dochází k samotnému sběru dat směřující k teoretické nasycenosti kódů. Takto nasbíraná data jsou dále kódována a seskupována do jednotlivých kategorií – proměnných budoucí teorie. V závěru dochází k vytvoření vlastní teorie, jež je sadou tvrzení o vztazích mezi kategoriemi – proměnnými.⁶⁰ V našem případě jsme design výzkumu koncipovali podle zakotvené teorie dle Strausse a Corbinové, která je rozdělena do 3 fází a to: otevřeného kódování, axiálního kódování a selektivního kódování.

V následujících podkapitolách si tedy přiblížíme cíle výzkumu, výzkumné otázky, metody sběru dat a výzkumný vzorek. Získaná data podrobíme analýze a následně z nich vyvodíme závěry.

⁵⁹ STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*, s. 14

⁶⁰ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 87

5.1 Metodologie výzkumu

V počátku našeho výzkumu jsme si nejprve určili jednotlivé cíle výzkumu. Tyto cíle odpovídají třem kategoriím, tak jak je uvádí Švaříček a Šed'ová⁶¹:

- **Cíl intelektuální:** Cílem práce je porovnat výuku multikulturní výchovy na vybraných školách, zjistit metody používané v hodinách a popsat celkový přístup obou škol k multikulturní výchově.
- **Cíl praktický:** Práce by mohla být přínosnou převážně pro začínající učitele, jež se díky ní blíže seznámí s výukou multikulturní výchovy v praxi. Rovněž však může posloužit již zkušeným učitelům, jelikož jim umožní nahlédnout do prostředí jiných škol a může jim tak poskytnout inspiraci pro jejich vlastní práci.
- **Cíl personální:** Ve výzkumu spatřuji obohacení rovněž pro svou budoucí praxi učitele, jelikož v rámci hodin Zeměpisu a Základů společenských věd se budu multikulturním otázkám věnovat.

Následně jsme si stanovili výzkumný problém a to: **Jakým způsobem je realizována výuka multikulturní výchovy na vybraných školách.** Vycházíme přitom z definice výuky jako: „*Hlavní formy vzdělávací činnosti, při níž učitel a žáci vstupují do určitých vztahů, a jejímž cílem je dosahování stanovených cílů.*“⁶² Na základě tohoto výzkumného problému jsme koncipovali výzkumné otázky. Struktura rozhovorů byla tedy předem připravena a rozdělena na základní výzkumnou otázku (ZVO), specifické výzkumné otázky (SVO) a tazatelské otázky (TO). Vzhledem k výzkumnému problému jsme určili výzkumnou otázku, která zní: **Jakým způsobem je realizována Multikulturní výchova na vybraných školách?**

Jak vnímá škola potřebnost rozvíjení multikulturní kompetencí?

Jakým konkrétním způsobem se škola věnuje realizaci multikulturní výchovy?

Jaký je postoj učitelů a vedení školy k multikulturní výchově?

Jaký je postoj žáků k multikulturní výchově?

⁶¹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, s. 63

⁶² PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*, s. 288

5.2 Výzkumná metoda a sběr dat

Sběr dat jsme prováděli formou polostrukturovaných hloubkových rozhovorů. Jedná se o metodu nestandardizovaného dotazování pomocí předem připravených otevřených otázek, kdy „jsou zkoumáni členové určitého prostředí, určité sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny.“⁶³ Metoda hloubkového rozhovoru byla zvolena, jelikož umožňuje dobře zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu. Vzhledem k tomu, že na obou zkoumaných školách je MKV realizována průběžně v různých vzdělávacích předmětech, nebyla použita metoda přímého pozorování ve výuce.

Jak již bylo zmíněno, výzkum byl prováděn na dvou vybraných školách, a to gymnáziu a střední odborné škole. Osloveno bylo i několik dalších škol, nicméně odmítly participovat na výzkumu. Samotné realizaci rozhovorů vždy přecházela osobní schůzka s řediteli obou škol za účelem přiblížení cílů a metod výzkumu. Ředitelé nám poskytli prvotní vhled do dané problematiky na škole a na základě jejich doporučení jsme se následně obrátili na konkrétní učitele. Rozhovory probíhaly vždy individuálně s každým učitelem a byly nahrávány na diktafon. Výsledný záznam rozhovoru byl následně přepsán do psané podoby. Učitelé byli vždy v úvodu seznámeni s cíli výzkumu a ujistěni o anonymizaci jejich odpovědí.

5.3. Výzkumný vzorek

V případě gymnázia byli ochotni poskytnout rozhovor tři učitelé, v případě střední školy jedna učitelka. Záměrně byli zvoleni učitelé s odlišnou aprobační, která nám sloužila rovněž také jako kódování jednotlivých respondentů, a také s různou délkou pedagogické praxe. Konkrétně se tedy jednalo o učitelku Anglického jazyka, učitele Mediální výchovy, učitele Základů společenských věd na gymnáziu a učitelku Společenského základu na střední odborné škole. Všichni dotazovaní učitelé se tématům MKV aktivně věnují ve svých hodinách a v její realizaci vidí smysl.

⁶³ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, s. 159

V průběhu výzkumu jsme kontaktovali i učitele s opačným postojem vůči MKV, nicméně odmítli svou účast na výzkumu.

5.4 Zpracování dat

Takto získaná data v jejich surové podobě byla podrobena analýze. Kvalitativní analýza se vyznačuje tím, že je nenumerická. Nesnaží se tedy získaná data kvantifikovat, nýbrž stojí na vytváření významových kategorií a jejich deskribci.⁶⁴ Data jsou tedy jednak redukována pomocí sumarizování a kategorizování, na druhou stranu jsou rozšiřována díky interpretacím výroků respondentů. V případě našeho výzkumu navrženého pomocí zakotvené teorie jsme postupně prováděli otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. „*Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem.*“⁶⁵ K tomu jsme využili software Atlas.ti, který slouží právě k analýze kvalitativních dat.

5.4.1 Otevřené kódování

Při otevřeném kódování dochází k rozložení souvislého textu na jednotlivé jednotky, kterým jsou přidělena specifická označení (kódy). Nositelem těchto kódů mohou být jak jednotlivá slova, tak celé odstavce, proto mnohdy dochází k jejich vzájemnému překrývání. V průběhu se můžeme k jednotlivým kódům opakovaně vracet a upravovat je. Při volbě kódu volíme taková slova či slovní spojení, která co nejlépe vystihují podstatu dané sekvence. Za tímto účelem můžeme použít i tzv. „*in vivo kódy*“, tedy výstižná slovní spojení, která použili přímo sami respondenti. V našem případě se jedná například o kód „*teorie kuchyňského stolu*“. Takto určené kódy pak rozdělujeme podle vzájemných souvislostí a vytváříme tak jednotlivé kategorie. Pro každou kategorii vytváříme již abstraktnější název, který vystihuje jí sdružované kódy. V našem případě jsme kódy seskupily do těchto kategorií:

⁶⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*, s. 48

⁶⁵ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEDOVÁ, s. 2011

1 Využívané postupy ve výuce

aktuální otázky
analýza
diskuze
frontální výuka
hry
interpretace
komunikace se zahraničními studenty
online hra
pracovní listy
práce s audiovizuálním materiálem
práce s dezinformacemi
práce s textem
problémové otázky
přednášky
skupinová práce
workshopy

2 Důvod užití

dostupnost výukových materiálů
kritické myšlení
nedostatečná příprava
propojení s odborným předmětem
přiblížení rozdělení světa
rozebírání stereotypů
vyjádření názorů

3 Učitel

klesající zájem studentů
osobní postoj
osobní zkušenost
požadované výstupy

vnitřní motivace
vyučované předměty
výsostné postavení
význam multikulturní výchovy

4 Klima školy

incidenty ve škole
kooperace mezi učiteli
multikulturalita na škole
odlišný přístup k různým skupinám
pluralita názorů
podpora inkluze
postoj vedení školy
postoje ostatních učitelů
realizace průřezových témat
reputace školy
role multikulturní výchovy ve škole
srovnání s ostatními školami
tolerance

4 Žáci

motivace žáků
neinformovanost
nesoustředěnost
postoje žáků
působení na postoje žáků
snadná manipulace
sociální bublina
teorie kuchyňského stolu
vliv médií
vliv sociálních sítí

5 Vnější vlivy

cíle středoškolského vzdělání

historická zkušenost
kontext v rámci ČR
kritika středoškolského vzdělávání
kulturní adaptace
multikulturalita v zahraničí
okolní prostředí
problémy s cizinci
vliv společenského nastavení
vnímání okolního světa

6 Zahraniční spolupráce

multikulturalita v praxi
navazování kontaktů
projektová činnost
zahraniční pobyt
zahraniční stáže

5.4.2 Axiální kódování

Na otevřené kódování navazuje kódování axiální. V rámci axiálního kódování pracujeme již s vytvořenými kategoriemi, uspořádáváme je novým způsobem prostřednictvím vytváření spojení mezi jednotlivými kategoriemi.⁶⁶ Za tímto účelem používáme tzv. paradigmatický model:⁶⁷

(A) PŘÍČINNÉ PODMÍNKY -> (B) JEV -> (C) KONTEXT ->
(D) INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY -> (E) STRATEGIE JEDNÁNÍ
A INTERAKCE -> (F) NÁSLEDKY

Jev představuje název celého vztahu nebo schématu, který drží všechny části při sobě. Může se jednat o jedince či sledovaný výsledek. **Příčinné podmínky** nám udávají události nebo proměnné, jež vedou k jevu nebo k jeho vývoji. **Kontextem** pak nazýváme množinu podmínek, jež ovlivňují akci a strategii. **Intervenující podmínky**

⁶⁶ STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, s. 70

⁶⁷ STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, s. 72

jsou proměnné, jež usnadňují či naopak znesnadňují použití strategií jednání. **Strategie jednání a interakce** nám označují záměrné a cílené aktivity, jež jsou odpovědí na jev a intervenující podmínky. **Následky** označují důsledky akcí a strategií, jak úmyslné, tak neúmyslné. ⁶⁸

V našem případě došlo například ke sloučení kategorií „Využívané postupy ve výuce“ a „Důvod užití“ pod jednu souhrnnou kategorií rovněž označenou „Využívané postupy ve výuce“. Kategorie námi vytvořené v rámci otevřeného kódování jsme přiřadili k položkám paradigmatického modelu následovným způsobem:

Tab. č. 2: Paradigmatický model

Příčinné podmínky	Jev	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání a interakce	Následky
Učitel	Využívané postupy ve výuce	Vnější vlivy	Žáci	Zahraniční spolupráce	Klima školy

Vztahy mezi jednotlivými kategoriemi nám graficky znázorňuje následující schéma:

Obr č. 2: Schéma kategorií v axiálním kódování

⁶⁸ HENDL, Jan, s. 250

5.4.3 Selektivní kódování

Na základě výsledků axiálního kódování můžeme přejít k závěrečné fázi kódování selektivního. V této fázi výzkumník hledá případy, jež ilustrují témata, provádí porovnání a kontrasty. Soustředí se tedy pouze na ta témata, jež budou ústředním bodem vznikající teorie a budou v sobě tedy integrovat ostatní témata a kategorie. Cílem analýzy je centrální kategorie, kolem níž jsou integrovány ostatní kategorie vzniklé v procesu axiálního kódování.⁶⁹ Na základě popisu centrální kategorie a jejich vztahů k ostatním kategoriím dochází k vytvoření tzv. analytického příběhu, který vyprávěcím způsobem popisuje ústřední jev.

V našem případě je ústřední kategorií kategorie „Využívané postupy ve výuce“. Představuje postupy, které jsou ovlivňovány jednak vlastními charakteristikami (časová náročnost, požadované výstupy, míra aktivizace žáků), tak také příčinnými podmínkami ve formě učitele, jež tyto metody uplatňuje. Na výběr postupů v hodinách mají vliv také žáci (míra aktivity, ochota spolupracovat) jakožto intervenující podmínky, či kontext, kterému v našem případě odpovídá kategorie „vnější vlivy“. Strategií jednání a interakce je potom zahraniční spolupráce, jelikož se jedná o určitou nastavbu metod v hodinách a následkem jejich aplikace se proměňuje klima školy. Jednotlivé kategorie si nyní blíže popíšeme.

Využívané postupy ve výuce

Z výpovědí respondentů jsme na základě otevřeného kódování nejprve vytvořili dvě kategorie a to „Využívané postupy ve výuce“ a „Důvod užití“, dohromady obsahující 22 různých kódů. Jmenované metody jsme rozdělili do 4 subkategorií podle způsobu zapojení žáků na metody pasivní, aktivní, interaktivní a praktické. Jejich rozdělení můžeme vidět na obrázku č. 4.

Tab. č. 3: Využívané postupy ve výuce podle způsobu zapojení žáků

⁶⁹ HENDL, Jan, s. 251

Pasivní	Aktivizující	Interaktivní	Praktické
frontální výuka	aktuální otázky	komunikace se zahraničními studenty	práce s dezinformacemi
pracovní listy	analýza	online hra	přednášky
práce s textem	diskuze	práce s audiovizuálním materiálem	workshopy
	hry		
	interpretace		
	problémové otázky		
	skupinová práce		

Jednotlivé postupy ve výuce využívá učitel na základě různých kritérií, potřeb a působících vlivů. Všechny využívané postupy jsme zařadili do tabulky č. 3. Zajímavé jsou pro nás ovšem postupy uplatňované mimo běžnou vyučovací hodinu. Jedná se například o různé přednášky či workshopy, kterých obě školy intenzivně využívají. SOŠ dokonce pořádala vlastní projektový den s názvem Duhový workshop, jenž byl zaměřen na multikulturalitu a inkluzi. Obě školy také spolupracují s filmovým festivalem Jeden Svět, týkající se lidskoprávních témat.

Ve výzkumu nás dále zaujalo použití metody diskuze. Zatímco na gymnáziu jde o hojně užívanou metodu výuky, učitelka na SOŠ konstatuje, že ji v hodinách nepoužívá, protože žákům chybí všeobecný přehled a kontext problematiky. Diskuzi tedy neaplikuje, protože ji v takovém případě považuje za ztrátu času.

Učitel

Učitel v našem paradigmatickém modelu představuje příčinné podmínky, jelikož největší měrou ovlivňuje využívané postupy v hodinách a největší měrou zodpovídá za kvalitu realizované výuky. Nejvýraznějšími proměnnými, jež ovlivňují přístup učitele k výuce MKV, jsou jeho osobní postoj a osobní zkušenost. Všichni dotazovaní učitelé potvrdili, že v začlenění otázek MKV do výuky považují za důležité, ale zároveň dodali, že tento názor s nimi ani zdaleka nesdílí všichni z kolegů.

Vzhledem k tomu, že v kurikulárních dokumentech MKV nemá jasně stanoveny metody a organizační formy výuky, mají učitelé při jejich volbě relativně velkou svobodu. V případě nedostatečné znalosti úskalí MKV však může naopak

docházet k pochybením učitele. Je tedy jasné, že právě osobnost učitele je tím, co výslednou podobu MKV ovlivňuje nejvíce.

Vnější vlivy

Kategorie nazvaná „Vnější vlivy“ v našem případě připadá v paradigmatickém modelu pod jednotku „kontext“. Jako vnější vlivy zde označujeme poměrně široké spektrum vlivů okolního prostředí, které působí na učitele při jeho volbě využívaných postupů v hodině.

V rámci našeho výzkumu učitelé hovořili například o multikulturalitě v kontextu České republiky nebo kraje. Problém viděli v nedostatečné kulturní pluralitě, a tudíž snížené možnosti poukazovat na příklady blízké žákům. Učitel mediální výchovy například říká, že za účelem připodobnění otázky uprchlíků, jež není v českém prostředí příliš aktuální, se snaží téma přiblížit na příkladu sociální exkluze.

Dále učitelé uvádí, že důležitý vliv na výslednou podobu realizace MKV má také příliš obecné zakotvení v kurikulu a dosud stále převažující kulturně-standardní přístup v českém prostředí, kdy chybí reflexe soudobých zahraničních trendů.

Žáci

Kategorii „Žáci“ jsme v paradigmatickém modelu přiřadili jednotce „Intervenující proměnná“. Celkové klima třídy a aktivita žáků značně ovlivňuje úspěšnost postupů využívaných v hodinách. Učitel Mediální výchovy přiznává, že jednotlivá témata se mu daří otevírat méně či více úspěšně právě v závislosti na konkrétní třídě.

Při realizaci multikulturní výchovy se pak více než v některých jiných oblastech vzdělávání projevují postoje studentů. Asi nejvýrazněji se tyto postoje projevují při zařazení metody diskuze. Při dotazování na možné faktory ovlivňující postoje studentů se většina kantorů shodla na 4 kategoriích a to: „teorie kuchyňského stolu“ (vliv rodiny), sociální bublina a vliv médií (především sociální sítě). Pouze učitel Základů společenských věd zastával názor, že studenti zpravodajství nesledují, a tudíž na ně média vliv nemají. Podle učitelky Společenského základu pak studenti

SOŠ většinou nejeví zájem o všeobecné dění a jsou tak snadno zmanipulovatelnou skupinou.

Zahraniční spolupráce

Zahraniční spolupráci jsme přiřadili k jednotce „strategie jednání a interakce“. Zahraniční spolupráci považujeme v případě obou škol na nadstavbu výuky MKV v hodinách obě školy jí věnují zvláštní význam. Gymnázium realizuje především projekty, pod záštitou programů eTwinning či Erasmus+ a primárním cílem bývá zdokonalení se v komunikaci v cizím jazyce. Střední odborná škola pak zaměřuje své zahraniční aktivity na odborné stáže pro studenty. Převážně učitelé, kteří zahraniční spolupráci organizují si její výsledky velice pochvalují a v souvislosti s otázkami MKV hovoří o multikulturalitě v praxi. Pro obě školy je zahraniční spolupráce způsobem, jak dosáhnout určité prestiže mezi konkurenčními školami.

Klima školy

Poslední kategorií, kterou jsme v paradigmatickém modelu přiřadili jednotce „Následky“ je „Klima školy“. Klima školy samozřejmě stojí ve vztahu k využívaným postupům v hodinách nejen jako následek, ale také jako příčina.

Mezi důležité faktory ovlivňující klima školy patří postoj vedení školy, v našem případě tedy postoj vedení k výuce MKV. Všichni dotazovaní učitelé potvrdili, že vedení školy postupuje v souladu se zákonem a výuka MKV je realizována podle pokynů RVP. V případě gymnázia však učitel Mediální výchovy podotýká, že škola se nesnaží v dané oblasti nijak zlepšovat. Učiteli je tedy ponechána svoboda při volbě postupů ve výuce a vzhledem k tomu, že jsou odezvy na jeho výuku pozitivní, škola do nich nijak nezasahuje, ale ani se je nesnaží zlepšovat. Zde tedy vidíme postavení klimatu školy, jako následku určitého jevu (v našem případě použití určitého postupu). Pokud by odezva na výuku učitele byla negativní, vedení by na ni muselo reagovat.

Do kategorie „Klima školy“ jsme zařadily také postoje ostatních učitelů. Jak již bylo zmíněno výše, všichni učitelé odpověděli, že mezi ostatními učiteli je zastoupen kladný i negativní postoj k MKV.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá multikulturální výchovou, jakožto jednou z hlavních současných výzev pedagogických věd. Cílem práce bylo analyzovat, jakým způsobem je realizována multikulturální výchova na vybraných středních školách. Tohoto cíle jsme dosáhli naplněním dílčích cílů. V teoretické části práce jsme nejprve popsali teoretická východiska multikulturální výchovy, tedy tři hlavní směry multikulturalismu, kritickou teorii rasy a barvoslepý přístup. Také jsme popsali dva základní přístupy v multikulturální výchově, tedy přístup kulturně-standardní a přístup transkulturní. Dále jsme porovnali zakotvení multikulturální výchovy v kurikulárních dokumentech pro námi vybrané školy, tedy gymnázium a střední odbornou školu. K tomu jsme využili RVP pro gymnázium a RVP pro obor Cestovní ruch pro úroveň státní a ŠVP gymnázia a Výroční zprávu pro úroveň školní.

V praktické části práce bylo dílčím cílem zjistit metody používané v hodinách a zjistit postoje vedení školy a učitelů k multikulturální výchově. Toho jsme dosáhli pomocí kvalitativního výzkumu navrženého podle zakotvené teorie. Nejprve jsme si stanovili výzkumný problém (Jakým způsobem je realizována výuka multikulturální výchovy na vybraných školách?) a na jeho základě pak koncipovali výzkumné otázky. Sběr dat jsme prováděli výzkumnou metodou polostrukturovaných hloubkových rozhovorů. Celkem proběhly 4 rozhovory s učiteli, kdy tři z nich působili na gymnáziu, jedna učitelka na střední odborné škole. Rozhovory probíhaly vždy individuálně, byly nahrávány na diktafon a poté přepsány do písemné formy.

Takto získaná data jsme poté analyzovali pomocí kódování. Nejprve jsme provedli otevřené kódování v softwaru Atlas.ti pro zpracování kvalitativních dat. Zde jsme nejprve postupovali tak, že jsme jednotlivým sekvencím textu přiřadili určitý kód nejlépe vystihující jejich podstatu. Následně jsme jednotlivé kódy sdružovali do několika kategorií podle vzájemných souvislostí. V rámci axiálního kódování, jsme na základě tzv. paradigmatického modelu mezi jednotlivými kategoriemi vytvářeli nová spojení a propojení tak, že jsme vždy jednu kategorii přiřadili k jedné položce paradigmatického modelu. Vzniklou vztahovou sít' jsme pak graficky znázornili pomocí schématu. Poslední fází kódování bylo kódování selektivní. Zde jsme určili centrální kategorii, v našem případě „Využívané postupy v hodinách“, kolem které jsme integrovali kategorie ostatní. Došlo tak k vytvoření analytického příběhu, který vyprávěcím způsobem popisuje ústřední jev. V našem případě jsme zjistili, jaké

existují vazby mezi využívanými postupy v hodinách, učitelem, žáky, vnějšími vlivy, zahraniční spoluprací a klimatem školy. Tímto tedy považujeme hlavní cíl práce, sice analyzovat jakým způsobem je realizována multikulturní výchova na vybraných školách, za splněný.

Tématu výuky multikulturní výchovy se z různého pohledu věnuje řada bakalářských i diplomových prací, například Viktorová (2016), Průchová (2017), Lošek (2017), Kožíšek (2010) Pozděnová (2008) nebo Brázda (2007). Výsledky svého výzkumu tedy porovnáváme se závěry výzkumů již provedených a tematicky podobných. S Průchovou se shodujeme na tom, že charakter výuky multikulturní výchovy je významně ovlivňován klimatem školy, postojem vedení školy, žáky (resp. složením třídy) a samotnou osobností učitele. Rovněž se shodujeme v tom, že výuka multikulturní výchovy na odborných středních školách je díky absenci konkrétního ukotvení v RVP složitěji zkoumatelná a její realizace probíhá v různých vyučovacích předmětech, nejčastěji Občanské výchově. Kvalita výuky je tak odvozena především od kvality vyučujícího pedagoga. Dále se shodujeme s výsledky Viktorové, kdy jsme dospěli ke stejným faktorům ovlivňujícím postoje žáků a to: působení rodiny, médií, nových technologií a sociálního prostředí.

Odlisných výsledků jsme dosáhli například s Průchovou⁷⁰, jež se ve výzkumu setkala především z kulturně-standartním přístupem zaměřujícím se na znalost informací. V našem výzkumu jsme se naopak setkali převážně s přístupem transkulturním, tedy zaměřujícím se na utváření hodnot a postojů žáků. Rozdílnost výsledků si vysvětlujeme malým vzorkem učitelů, díky čemuž náš výzkum nebyl sto postihnout odlišné přístupy jiných učitelů. S diplomovou prací Viktorové⁷¹, zaměřující se na postoje učitelů k multikulturní výchově, nacházíme odlišnost v přístupu k Romům. Zatímco Viktorová uvádí, že učitelé ve většině případů nahlíželi na romskou menšinu bez ohledu na její společenské postavení, v našem výzkumu jsme se setkali s opačným přístupem, kdy se hned dva učitelé pokoušeli intenzivně rozebírat toto téma, mj. i spoluprací se samotnými Romy.

V průběhu výzkumu vyvstala rovněž řada témat, kterým jsme se z důvodu rozsahu práce nemohli věnovat, mohly by však posloužit jako návrh pro další

⁷⁰ PRŮCHOVÁ, Lucie. *Stereotypní tendence a přístup pedagogů k multikulturní výchově v Liberci a okolí*. Liberec, 2017. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci.

⁷¹ VIKTOROVÁ, Barbora. *Multikulturalismus ve školní praxi*. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

zkoumání v dané oblasti. Jednalo se například o téma kategorizace faktorů ovlivňující postoje žáků k otázkám multikulturní výchovy. Existují tedy různé možnosti rozšíření stávající práce, a to jak kvantitativním rozšířením o další vybrané školy, tak rozšířením zkoumaných témat.

Přínosem práce je pak obohacení odborné literatury v oblasti dané problematiky. Práce může také posloužit budoucím, začínajícím i zkušeným pedagogům s realizací multikulturní výchovy, jelikož poskytuje informace a zkušenosti z praxe jiných učitelů. V neposlední řadě vnímám jako přínos práce zkušenosti získané při jejím psaní a věřím, že mi pomohou také ve vlastní budoucí učitelské praxi.

SEZNAM ZKRATEK

AJ – anglický jazyk

MKV – multikulturní výchova

RVP – rámcový vzdělávací program

SOŠ – střední odborná škola

ŠVP – školní vzdělávací program

SEZNAM LITERATURY

BANKS, James A a Cherry A. McGee BANKS. *Handbook of research on multicultural education*. 2nd ed. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2004. ISBN 0787959154.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Přeložil Vladimír JŮVA. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK, ed. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-22-9.

MISTRÍK, Erich. *Kultúra a multikultúrna výchova*. Bratislava: Iris, 1999. ISBN 80-88778-81-6.

MOREE, D. & Varianty (2008). *Než začneme s multikulturní výchovou*. Praha: Člověk v tísni, o.p.s. ISBN 978-80-86961-61-3.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHOVÁ, Lucie. *Stereotypní tendence a přístup pedagogů k multikulturní výchově v Liberci a okolí*. Liberec, 2017. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci.

SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán, 2005. Bod (Dokořán). ISBN 80-7363-022-2.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VIKTOROVÁ, Barbora. *Multikulturalismus ve školní praxi*. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

ČSÚ. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu-2011>

Evropská unie: The EU motto [online]. [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/motto_cs

Inkluzivní škola.cz: Multikulturní výchova [online]. 19.03.2018 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/content/multikulturni-vychova-0>

MATĚJŮ, Martin a Václav SOUKUP. Kultura. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura>

Metodický portál RVP: inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/artefact.php?artefact=70545&view=10429&block=57827>

PRUT: Průřezová témata [online]. [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Multikulturn%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007 [cit. 2018-05-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 65-42-M/02 Cestovní ruch [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2018-05-17]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/celkove_lm.htm

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Rozhovor s učitelem č. 1, Škola 1– dokument.

Příloha č. 2 Rozhovor s učitelem č. 2, Škola 1– dokument.

Příloha č. 3 Rozhovor s učitelem č. 3, Škola 1– dokument.

Příloha č. 4 Rozhovor s učitelem č. 4, Škola 2– dokument.

Příloha č. 1 Rozhovor s učitelkou anglického jazyka, Škola 1– dokument.

Takže já teda ještě zopakuju, že je to výzkum anonymní a že souhlasíte s tím, že to bude nahráváno a že souhlasíte s tím, že to bude na výzkumu.

Ano, souhlasím.

Takže moje první otázka by byla: Myslíte si, že studenty na vaší škole dostatečně připravujete na život v multikulturním globalizovaném světě?

To je velmi těžká otázka. (rozvaha) My se snažíme je připravovat na tu realitu, ale tady v českých, respektive podmínkách našeho města, je to velmi náročné, protože my si tady žijeme ve srovnání s evropským kontextem v takové naší malé české bublince a těch cizinců nebo těch jiných národů nebo té multi (důraz)-kulturní společnosti. My tady nemáme úplně možnost ji vidět, nebo s ní žít nebo nějakým způsobem se do ní dostat. My máme mnoho studentů na naší škole, kteří pochází z různých kultur, z různých smíšených rodin, ale jsou to vesměs velmi adaptované rodiny, takže na nich není ani v podstatě třeba kromě příjmení poznat, že pocházejí z jiného kulturního prostředí. Takže, jako snažíme se je na to připravovat, ale vidím, že je to náročné pro ně.

Dobře. Myslíte si, že škola se těm otázkám multikulturality věnuje dostatečně?

Já nemůžu mluvit úplně za všechny, za celou školu, protože tím, že to nemáme nastaveno jako filosofii školy nebo nějaký náš směr, kam bychom se posouvali. Já myslím, že z osobního hlediska se tomu věnuju hodně, protože to téma je mi velmi blízké a vidím, že ty děti v podstatě uznávají teorii „kuchyňského stolu“. To znamená, že přijdou domů večer k večeři a to, co se probírá u večeře v kuchyni u stolu, tak takový názor přejímá i to dítě. Takže když ten tatínek řekne, že nás tady zavalují haldy migrantů, kteří jsou všichni teroristi a chodí tady s tím, že nás a priori chtějí vraždit, tak si i ty děti samozřejmě myslí, že nás tady chodí všichni cizinci vraždit a mají takové ty špatné úmysly (cizinci). Tak potom, když se v rámci nějakého projektového setkání dostaneme do kontaktu s těmito kulturami nebo s těmito cizinci, tak se mi těžko (důraz) vysvětluje, že ne všichni mají v batohu bombu a chtějí nás tady vyhodit do povětří.

Takže s tím mě napadá otázka, že jste to trošku natukla, jestli v tom vidíte smysl, v té výuce, a nebo je to do jisté míry beznadějně, protože ty děti přijdou už s nějakým vzorcem z rodiny. Jestli se to dá třeba vůbec ovlivnit ve škole?

No oni jdou s tím vzorcem. Dá se to ovlivnit hodně, tady těch posunů nebo změn v myšlení (pauza) jako já vidím často. A ne, že je to beznadějně, je to kapka ke kapce, je to pomalá práce, je to mravenčí práce, ale kdyby to byl jenom jeden dva lidi, které se jako pokusím nebo se mi podaří přesvědčit, že se má soudit člověk podle toho, jestli je dobrý nebo špatný a teprve pak až, podle toho odkud pochází, kde se narodil, jakou má barvu pleti, a když je někdo zločinec, tak ho pošlu do vězení a když není, tak žije jako každý druhý člověk, tak bych to považovala za obrovský úspěch.

Dobře. Myslíte si, že studenti z vaší školy jsou v dané oblasti více kompetentní, než například studenti z jiných středních škol?

Tak to asi neumím posoudit, protože netuším, do jaké míry s tím spolupracují. Ale třeba tím, že dělám mezinárodní projekty, a hodně jezdím po světě, tak si myslím, že právě odborné školy, které mají v popisu ty odborné stáže a velmi často ty děti vyjíždějí na praxi do zahraničí, tak možná tady k tomu mají blíž, než by se zdálo, že by měli mít ti gymnazisté. Tak si myslím, že on u nich je to zrovna (pauza) ten přístup mají trošičku jiný. Ale těžko říct, je to jenom můj osobní názor. Nemám to ničím podložené.

Dobře, já doufám, že na to trošku přijdu taky sama. Tak přejdeme dále. Jakou konkrétní formou se vaše škola multikulturním otázkám věnuje?

Tak děláme projekty, děláme eTwinningové projekty, děláme Erasmus projekty. V poslední době, v posledních čtyřech letech máme partnerské školy v Itálii, ve Švédsku a ve Španělsku. Zvlášť ta situace ve Švédsku je příkladová, protože Švédsko je velmi multikulturní národ a ta naše partnerská škola je velmi multikulturní. Mají tam dokonce dvě třídy dětí, kterým říkají „newcomers“, to znamená, že to jsou děti, které přichází do Švédska a žádají tam o azyl. Prioritně Afghánistán, Sýrie, Afrika, všechny tady tyto krizové válečné oblasti. Oni první dva roky se jim věnují po té jazykové a kulturní stránce, to znamená, že se učí švédsky, učí se anglicky, dostávají základy nějaké kulturní. Teprve potom nastupují jakoby do školní docházky, a to je pro ty naše děti úplně jiná realita. No, takže s tím musíme

vždycky pracovat v momentě kdy tam jedeme do toho Švédska, nebo ti Švédové přijíždějí k nám, tak tam opravdu vedeme velmi dlouhé a podrobné diskuze na téma xenofobie, rasismus, předsudky, stereotypy. Musíme s tím hodně pracovat.

Máme už tady druhý rok hostující studentku. Ta první byla z Itálie, byla tady u nás rok a ta byla úplně skvělá, ta se adaptovala, byla tady rok, nesměla odjet ani domů, aby měla tu kulturu jakoby zažitou, naučila se výborně česky, ale pro ty děti to, že měli celý školní rok spolužačku, která nemluvila česky, ale jenom anglicky a museli s ní a španělsky ona mluvila, byla ve španělské třídě, takže jim hodně dalo, že s ní mluvili celý rok jakoby se spolužačkou i v tom cizím jazyce, tak ten průhled do té kultury dostali. Tak se nám to zalíbilo, letos tady máme studentku z (pauza) odkud ona je (pauza) ne, ona není z Japonska... z Koreje?... no musela bych se podívat... z Thajska ona je. To je úplně jiná kultura, ta neuměla česky vůbec. Je teda v jazykové třídě, takže komunikuje s dětmi anglicky, teď už se učí česky, ale máme to přes agenturu a ta agentura dělá i workshopy pro ty studenty a dělají právě taky workshopy na téma stereotypy, jiná kultura, aby se toho ty děti nebály.

Jako tady u vás ve škole dělají ty workshopy?

Ano, a letos jsme toho využili, pozvali jsme si tady tu agenturu a oni ukazují (pauza) v podstatě ty děti přetočí do té opačné situace a donutí je představit si, že by byli oni těmi studenty na té hostující škole a že jsou tam úplně sami a nikoho neznají a neznají ani ten jazyk. Tak spíš je to jako prevence šikany nebo prevence nějakých sociálních jevů a tak dále, ale letos jsme toho workshopu využili a myslím si, že to bylo fajn. Chválili si to učitelé i studenti, že jim to trochu otevře oči, no.

Tak to je perfektní. Takže myslíte si, že tím úplně nejstěženějším, co asi děláte jsou určitě ty projekty.

Ano, je třeba je trochu dát do konfrontace s tou realitou.

Ano, rozumím a souhlasím. Kdybychom se zaměřili trochu více na Vás osobně, věnujete vy ve svých hodinách prostor nějakým multikulturním otázkám?

Velmi. Vzhledem k tomu, že teď máme projekt se školou z Ázerbájdžánu, tak to teda jako řešíme hodně. Mám teď za sebou dva nebo tři vyloženě multikulturní projekty. Takže hodně.

A třeba v těch hodinách, jaké konkrétně metody využíváte? Mimo třeba ten projekt, třeba v běžné hodině.

Diskuze, skupinová práce, oni jsou přímo v kontaktu s těmi studenty, tak si s něma dopisují a tak. Měli jsme online hodinu jako videokonferenci s nimi, abychom viděli, jak to dopadlo. Toho je hodně.

Dobře. Rozebíráte třeba s dětmi v hodině nějaké aktuální společenské problémy nebo kauzy, které se toho týkají? Třeba teď ten atentát na Novém Zélandu? Nebo jestli se toho tématu nějak dotýkáte?

K atentátu jsme se ještě nedostali, ale velmi intenzivně jsme to řešili loni, tu migrační vlnu a hodně jsme pracovali s dezinformacemi v novinách a s práci se zprávami a s kritickým myšlením a s tím, co si ty děti z toho mají, protože jakoby mám pocit, že česká média velmi masově manipulují tím, co si lidé myslí. Já teda velmi stojím za paní europoslankyní Šojdovou a jejím pokusem se postarat o nějaké syrské sirotky nebo jakékoliv sirotky, protože si myslím, že my se máme velmi dobře a člověk si nevybírám, kde se narodí, tomu prostě vybere někdo jiný a úplně jinde. A kdybychom my žili v těch podmínkách, v jakých žijí ty děti, v těch uprchlických táborech anebo i tam, kde se narodily a jsou, tak bychom první věc, co bychom udělali, tak bychom tu rodinu sbalili a šli bychom hledat lepší místo k žití. Takže to, že my bydlíme tady a máme se dobře a vyhazujeme tuny jídla do kontejneru a ohrnujeme nos na svačinkama a nejíme obědy, zatímco půlka světa umírá hladem, tak to mi jako hodně leží na srdci, takže to se snažím s těmi dětmi celkem intenzivně řešit, no.

Tak to je výborný přístup, to chválím. Když tedy se s těmi dětmi věnujete přímo nějaké takovéto aktivitě v hodině, jak si myslíte, že na to reagují studenti? Jaký je ten postoj studentů k té otázce?

Je to různé a mnohdy jsou ty reakce velmi negativní, protože oni mají ten svůj postoj toho, co ten tatínek říkal doma a když to ten tatínek říkal, tak to musí být pravda. Takže není to tak, že já bych přišla a něco bych popovídala a děti prozřely a řekly „Jé, teď se budeme mít všichni rádi a budeme všichni kamarádi“, to vůbec ne, vůbec to tak není. Já se jim ani nesnažím jakoby vyvrátit ten jejich názor, oni si můžou myslet, co chtějí, ale hlavně ať ten názor mají. Já je spíš vedu k tomu kritickému myšlení, aby byli schopni mi říct, proč ten názor mají. To, že tam něco odpapouškují, je jedna

věc. Ale na druhou stranu, on mi musí být schopný říct „Všichni uprechlíci jsou špatní, protože... “. A aby mi to uměl vyargumentovat a já na to potom přistoupím, třeba mě přesvědčí. Ale pokud mě to někdo řekne takhle z čisté vody, protože to říkal Okamura ve zprávách, tak to mě fakt jako nepřesvědčí.

Ještě bych se zeptala, jestli jste vy na škole setkala s nějakou... nějakým problémem týkajícím se nevím, třeba xenofobie, rasismu...

Jako já osobně? (smích)

Jako nemyslím, že vůči Vám (smích), ale jestli si pamatujete třeba nějaký incident, že by se ve škole tady stal.

No to si pamatuju, ale nevím, jestli to můžu říkat takhle nahlas jako... jakože...(váhá)
Jó, pár takových konfliktů bylo, určitě. Určitě.

A jakým způsobem se to třeba řešilo? Bylo to třeba něco v rámci třídy, co jste zvládla vyřešit sama, nebo...

No, vždycky jsme to nějak vyřešili buď za pomoci metodika prevence nebo výchovného poradce, tak se to vždycky nějakým způsobem vyřešilo. Ale asi nejsem kompetentní k tomu, abych to nějakým způsobem říkala a nějak to pouštěla dál.

Rozumím, dobře. Ještě bych se chtěla zeptat, jak si myslíte, že třeba tu multikulturní výchovu vnímají kolegové? Jestli jsou tomu veskrze nakloněni nebo jestli je tu někdo třeba skeptický a je třeba dát přednost třeba důležitějším věcem...

To záleží jako člověk od člověka, protože někteří to mají nastaveno velmi podobně, jako to mám nastaveno já a těch příkladů by bylo X Y, ale jsou také lidé, kteří jsou úplně na opačné straně bariéry a zásadně spolu nesouhlasíme a pokaždé, když se pustíme do diskuze, tak to špatně dopadne. Ale nemám proto ani žádnou statistiku, ani analýzu. Těžko říct, ale je to i tak i tak.

Takže lze asi předpokládat, že učitelé, kteří jsou tomu tématu více nakloněni, tak s tím třeba i v hodinách pracují více...

Ano. Je tady hodně učitelů, kteří se tomu věnují i nad rámec vyučování, dělají taky různé projekty nebo se snaží s těmi dětmi pracovat. A na druhou stranu jsou tady i učitelé, kteří je třeba ještě utvrdí v tom, že to, co se děje je špatně. Ale to jakože záleží člověk od člověka. Ale není to tak, že by ta škola byla vyhraněna jedním směrem nebo druhým směrem, je to tak vybalancované.

Ono je to možná dobře, že mají takovou pluralitu názorů.

Tak tak.

Už asi nevím, to bude možná ode mě všechno. Máte pocit, že třeba něco nezaznělo a chtěla byste k tomu něco dodat Vy? Nebo třeba říct ještě více o tom projektu? Jsem četla, myslím na ŠVP, že teda máte tady ten projekt s těmi čtyřmi státy, ale že máte i nějakou výměnu učitelů...

My děláme Erasmus projekty. Jako Erasmus+, ty pro střední školy, takové ty výměnné pobyty studentů a tak dále. Měli jsme jeden od roku 2016 do roku 2018 a ten byl vyloženě zaměřený na migraci a na multikulturní témata a tak dále. A na webu jsou výstupy a všechno je tam popsáno, tak to teďka nebudu asi úplně do podrobnosti popisovat. A teďka jsme tím navázali 2018-2020, takže on probíhá. Teďka pojedou ty děti do Itálie a bude to až do roku 2020. Jmenuje se to Projekt 1 a je to zaměřeno na kulturní dědictví. A do kulturního dědictví patří také multikultury a tady všechny tyhle věci. Ale asi bych jako k tomu chtěla říct, že se před tímhle problémem nedají zavírat oči ani tady u nás ve městě, protože migraci a pohyb lidí nikdo nezastaví ani neomezí. To je prostě přirozený vývoj lidstva a už mamuti putovali tam, kde bylo více trávy a více vody, aby jim tam bylo lépe a nezůstávali záměrně tam, kde je jim špatně. Takže tu migraci nezastaví asi nikdy nikdo a Evropa tím, jak se to mísí, tak bude čím dál tím víc multikulturnější. Spíš jde o to vykořenit to zlo a to, co je špatné, protože člověk se vždycky bude bát toho, co je nové a toho, co nezná. Tak se toho bude a priori bát. Vždycky se všichni báli jakéhokoliv cizince. A když si vezmeme tu vnitřní migraci, tak Pražáci nechtějí, aby Ostraváci migrovali do Prahy a obráceně. A to jsme jenom na vlastní půdě, takže si představme tam někde nějakou Afriku a Evropu, to jsou obrovské multikulturní rozdíly, ale říkám, člověka musíme posuzovat podle toho, jak se chová a ne podle toho, kde se narodil, no.

Tak z toho bych ještě tak... mi tak připadá, že vidíte v tom tu důležitost, že by se to teda mělo vyučovat?

Ano. Jako vyučovat, to už zase zní nějakou doktrínou, jakože se udělá nějaké dogma.

Spíše zabývat se tím.

Já nechci, aby to vyznělo, že jsem nějaký sluníčkář, který otevře hranice a pustí tady... Tak se to má kontrolovat, mají se tady tomu dát pravidla. A člověk, který chce bydlet někde jinde a podřídí se zákonům místním a respektuje kulturu, která tady je. Ale na druhou stranu my musíme respektovat i kulturu těch lidí, kteří sem přicházejí a nemůžu je na sílu (důraz) přecvičovat na něco jiného. Takže když se naučíme se respektovat, tak to může i fungovat. Ale pokud přijde ten člověk a nechce dodržovat zákony a nechce se podřídít a nechce pracovat, tak tady holt prostě nemá co dělat. Tak běž někam, kde ti to tolerovat budou, ale nebudou to tolerovat ani tam, odkud přišel. Protože to je v důsledku špatně nastavený jako morální kodex. Ale ty hranice to jako nerozhodnou. Tak to myslím.

Protože když vyjedu kamkoliv do Evropy, je to to Nizozemí nebo je to Belgie nebo je to Švédsko nebo dneska už i ta Itálie, je to Španělsko. Tam žije vedle sebe tolik lidí, tolik kultur, tolik náboženství... A já jsem nikdy neměla pocit, že to je problém. Prostě tam jsou (důraz). Ty problémy způsobují ti jednotliví lidé.

Podle našich médií, by musela být česká republika s nulovou kriminalitou. Protože pokud kriminalitu zvyšují pouze cizinci a imigranti ze Sýrie a z Afghánistánu a my je tady nechceme a žádného tady podle médií nemáme, a protože si tady ani nikoho nepustíme, tak bychom měli mít nulovou kriminalitu. No tak proč se tady vraždí? Jo? Jakože Čech je lepší vrah, než ten Afghánec? Protože je Čech, tak je to méně vrah, než ten Afghánec? Nebo když dojde k znásilnění a tu ženu znásilní Slovák, tak je méně znásilněná, než když ji znásilní černocho? Jó, to je to, čemu já prostě nerozumím, no.

Tak děkuju mockrát.

Příloha č. 2 Rozhovor s učitelem multimediální výchovy, Škola 1– dokument.

Ještě jednou bych tedy zopakovala, ať to máme i na diktafonu, že jste teda svolil s tím, že to bude i na výzkumu a že jste souhlasil s tím, že rozhovor bude nahráván.

Ano, souhlasil.

Dobře. Možná ještě úplně na začátek se jenom ujistím, jaké předměty vyučujete?

No já teď učím hlavně mediální výchovu a IVT (informatika) a Dějepis. Vlastně počítače a potom nějaké humanitní předměty.

Dobře. Já bych začala možná tak trochu více ze široka. Myslíte si, že studenty na Vaší škole dostatečně připravujete na život v multikulturním globalizovaném světě?

(Povzdech) To je těžká otázka. Když to vezmete jako s ohledem na mě jako na jednoho individuálního učitele, nebo s ohledem na celou školu. Já si myslím, že třeba já a někteří kolegové se snažíme jako studenty připravovat na to, že ten svět bude jako komplexnější mnohem, že to nebude jenom o Česích v České republice, ale že to bude prostě o vícero národnostech a ta diverzita by mohla je jako nějakým způsobem zasáhnout mnohem víc než v dnešní době. Takže já si jako myslím, že některý témata z tohoto rámu se snažím jako v mediální výchově hodně tlačit. A někteří kolegové taky. Obecně si myslím, že školství nebo středoškolská situace je taková, že jako to není úplně ideální. Ony totiž neexistují žádný přesný osnovy, koncepce, jak tohle vyučovat a je to hodně jako svobodný. Takže vím, že někteří učitelé, kteří prostě jako chtějí, tak do toho vnášejí jako velkou míru invence a je to jako super. (pauza) U některých je to prostě standartní. My v našem regionu, jako když se nejvíc věnujeme nějaký otázce jako diverzity, tak se to snažíme aplikovat na něčem konkrétním, jako třeba obyvatelé našeho města versus Romové, nebo respektive my a Romové. Anebo se snažíme jako rozebírat nějaký stereotypy, jo. To znamená, jak jsou nahlíženy třeba Vietnamci, Romové... Jaký stereotypy se vůči nim projevují nejčastěji..

To teďka učím zrovna! (Učitelka Občanské výchovy)

(Smích)

Stereotypy, předsudky a rasismus.

To je výborné.

Takže jako jak říkám, u některých těch učitelů to funguje fakt jako skvěle, že tam je ochota tohle otevírat. U některých úplně ne.

Dobře, děkuju. Tak na to už jste tak víceméně odpověděl, myslíte si, že ta Vaše škola se těm otázkám multikulturní výchovy věnuje dostatečně? Asi teda záleží na profesorech...

No záleží vždycky na profesorech a jakoby na tom prostoru, na tom čase, kolik tomu jsou vlastně ochotni věnovat. Já třeba vím, že některý témata prostě vůbec neotvírám, protože to otevře někdo jinej. Takže jako prostě dělaj kolegové tak, že se tím úplně extra netrápím. Ale jako když cítím něco aktuálního, tak to téma mě prostě zajímá. Ale konkrétně to bylo že jo vždycky téma uprchlictví, uprchlíků. Takže to se hodně řešilo. Vlastně poslední dva roky jsme to řešili vlastně intenzivně furt a v té mediální výchově to vlastně zůstává. Jo, mám pořád tohle téma. Takže oni se s tím jako seznamují, choděj na různé přednášky, a já se snažím jako do těch hodin vtlačovat nové věci, který nejsou třeba často ani úplně otevíraný v médiích. Nebo média je pokrývají jako velmi povrchně, a tak se snažím jít do hloubky v těchto tématech, no.

Takže s tím by souvisela moje otázka, že teda když vznikne nějaké aktuální téma a vy cítíte potřebu se tomu věnovat, tak většinou se do té vyuuky to snažíte zahrnout?

Jo, jo. Je to právě o tom, že třeba mediální výchova, jak je hodně otevřená, tak je to možný dělat. Jo, že já si můžu vybrat aktuální téma a začít ho řešit v těch hodinách, proto ty hodiny mediální výchovy se dost lišej. Jeden rok děláme něco, druhý rok děláme to samý, ale už na úplně jiným obsahu. Jo, že tematicky ty cíle jsou podobný, vlastně furt, ale ten obsah, na kterým ty cíle vlastně řešíme, tak ten obsah se samozřejmě liší. Je to proto, že mediální výchova není de facto něco jako oficiální předmět jako dějepis. Je to samozřejmě v rámci vzdělávacího programu, ale záleží na školách. Buď je to průřezový téma, to znamená, že se to rozpustí do různých hodin a vlastně se to jako úplně neučí, anebo se to učí jako samostatnej předmět. A teď po revizích RVP se vlastně čeká, jestli to dál bude pokračovat v té podobě, že to můžou být dál samostatné předměty nebo ne. Nevím.

Dobře. Když přejdu k tomu, protože jste mi tak docela nahrál tím směrem, když teda se studenty se dané problematice věnujete, jaký je ten jejich postoj k tomu? Jaké od studentů máte většinou reakce?

To je hrozně různorodý, jsou to různé třídy, a jsou taky jako různé situace. Někdy se to téma podaří otevřít líp a někdy hůř. Já, když to vezmu konkrétně, tak jedno téma, když řešíme třeba pojetí Romů v té naší společnosti, tak hodně často přežívají nebo setrvávají taky ty klasický stereotypy. V jejich pojetí to znamená, že mluví o tom, že Romové zneužívají sociální dávky, že prostě jsou násilní a podobně. A my se to snažíme rozbít třeba právě tou hrou *Ghett Out*, nebo že se díváme na části filmů jako *Cesta ven*, kde je to jako pěkně vidět. Je to taková jako sociální sonda. Nebo do toho dáváme vlastně i seriál *Most*, jako ukázky z toho, abychom vůbec jako řešili, jestli je možný třeba používat jako nějaký jako protiromský projevy, do jaký míry je to tolerovatelný, do jaký míry ne. Nebo kdy už to jako překročí nějakou hranici. A postoje těch studentů jsou jako hrozně rozdílný. Mým cílem jako je dosáhnout toho, aby mi vždycky na konci napsali, jestli se jejich názor a pojetí Romů jako změnil, nebo nějak ovlivnilo, co jakoby viděli v těch hodinách.

Takže někdy jsou to jako výborný výsledky, že oni nejprve říkají, tak jakoby vlastně jsou to lidi, kteří nepracují, nic nedělají jako a trpějí sociální exkluzí, žijou na ubytovnách a pobírají jenom sociální dávky.. A potom, co projdeme jakoby vícero těch ukázek jako z dokumentu *Ubytovny* a podobně, tak oni najednou začnou psát, jakože se na tu skupinu dá dívat i jinak, že je hrozně těžký sehnat jako práci konkrétně v tom našem regionu, že je těžký sehnat bydlení, když je člověk Rom. Proto bydlí nejčastěji na ubytovnách, že tím pádem se tam rozvíjí něco jako byznys s chudobou. A už jsou schopný pojmenovat konkrétní věci, který je vytrhávají z těch stereotypů, jo. Ne u všech se to podaří, u některých to zafunguje, hodně často záleží na rodinném prostředí, jako v čem vlastně se pohybují v rodině. Když ta rodina je otevřená prostě nějaký diskuzi, tak to jde, když ne, tak se ty stereotypy spíše jako posilují. A vlastně dostáváme se do situace jako nějakých hádek v těch hodinách, kdy některý studenti jsou jako... se snaží hájit jako ten otevřený empatický přístup k lidem, pak jsou studenti, kteří jako setrvávají v tom, že je to jasná věc, je to daný a jako takhle to je vždycky, ať si myslíme, co si myslíme. Takže takhle, no.

A ještě s tím mě napadá otázka, když jste říkal, že... kdybych to formulovala tak, že ty děti nebo ti studenti přijdou s jakýmsi třeba vzorcem nebo s tím, co už třeba bud' to mají svojí zkušenost, nebo zkušenost od rodičů... Připadá vám, že to má teda smysl, ta výuka? Vy jste teda tak naznačil, že u některých třeba dětí ano.. nebo Vám to přijde práce těžká, že nemůžete nic moc ovlivnit?

No myslím si, že to smysl má, hlavně protože... jako cílem toho středoškolského vzdělání by mělo být, že ty lidi naučíme nějaký míře pozičního myšlení, že naučíme nějaký míře empatie jako s druhým lidem a dokážeme jim otevřít pole pro různé (důraz) názory. Takže v současné době jako často to vzdělávání nejenom v mediální výchově ale i v dějepise, kdekoli jinde vypadá tak, že se člověk snaží ty studenty vytrhnout z těch zažitých sociálních bublin, ve kterých se nacházejí. A když se to částečně podaří, tak je to skvělé. Minimálně proto, že ta škola by pořád měla ukazovat jako různorodost názorů. A když už teda to vezmeme teda jako úplně konkrétně, tak my nemáme třeba jako problém, já to nechci takhle jako nazvat, ale nemáme prostě velký množství jako uprchlíků, který by žili prostě v České republice. Ta migrační vlna nás zasáhla vlastně úplně nulově, v zásadě tady vlastně nikdo nechce zůstat, z řady různých důvodů. Takže tady není jakoby možnost jim ukazovat jako přímo konkrétní příklady, tak zbývá prostě jako se dívat jako na tu sociální exkluzi, což je ale hodně podobný tomu, co řeší uprchlíci třeba v Německu, ve Švédsku třeba kdekoli jinde. A zároveň je strašně důležitým ukazatelem tahle různorodost názorů, jako třeba z hlediska, který oni jako dobře znají, že jsou různé názorové skupiny. Jsou jako „lepšolidi“, „havloidi“ jako různé tydlencty hanlivý jako nadávky různým skupinám lidí, vlastně umožňují mluvit o tom, že tady jsou různé lidi. Jo a nemusejí se rozhodně odlišovat jenom tím, že pocházejí z jiných zemí nebo mají jinou barvu pleti nebo nějakou jinou kulturu, ale hodně se liší i názory, takže by bylo dobré, aby oni byli schopní vůbec chápat co to znamená, když se objeví tahle hanlivá jako... tohle hanlivý označení. A jaký to jsou teda lidi, když řekneme, že někdo je „sluníčkář“. Co to znamená a co ty lidi hájej a co si myslí jejich odpůrci a proč.

Dobře, děkuju. Ještě kdybych se vrátila k vaší výuce konkrétně, jaké metody třeba využíváte? Vy jste zmínil, že třeba hodně pracujete s nějakým audiovizuálním materiálem...

To je jedna věc, druhá věc je ta, že vzhledem k tomu, kolik hodin jako mám, že mám vlastně 21 hodin za týden, tak já jsem schopen jako se intenzivně věnovat třeba ne všem těm hodinám. To znamená, že do všech těch hodin nemám jako úplně dobrou přípravu. Někdy to skončí u toho, že je to vlastně jenom nějaká frontální věc, kdy jim jako se snažím vysvětlit. Ale nejčastěji se tuhle netu stránku jako snažím měnit v to, že teda votevíváme jako diskuzi. Takže dělám problémový otázky, máme nějaký problém, jakože průmyslová revoluce, proč se vo ní vlastně učíme, že to je taková složitá otázka, a nakonec se na ni dá přijít. Dá se to vztáhnout ke klimatický změně v dnešní době, že to tehdy začalo, kdy to teda začalo a podobně. Dá se to aktualizovat, ta problémová jako věc je motivuje k tomu, že se o tom baví, že se do té debaty vlastně zapojujou. A pak používám i to, že když je teda vícero jako prostoru se na to připravit, tak je možný ty lidi rozdělit do skupin, vytvořit už jako řízenou diskuzi, že jako jedna skupina bude hájit nějaký názor, druhá nějaký. A taky často používám to, že jim dávám třeba texty nebo audiovizuální materiály a chci, aby je analyzovali. A to většinou dělaj tak, že je analyzujou jako sami a pak je musí různou formou interpretovat. Ne jenom jako třeba prezentacema, protože to je taková jako celkem... (pauza) Mě přijde jako triviální nebo hodně povrchní věc. Ale spíš třeba znázornit ten text jiným způsobem, jako třeba diagramem, ten text jako překreslit do nějaký formy, jako může to být jakákoliv, ale aby jako opravdu byli schopní vyjádřit informace z toho textu třeba formou nějaký infografiky. Jo, takže tohle jsou ty hlavní metody a pokud jde o filmy, no tak na filmy existuje spousta jako možností, jak to zpracovávat a dneska už existují i řada stránek, který jako tyhle věci přímo votevívaj jako pro mediální výchovu. Jakože česká televize dělá Zločin v Polné a je k tomu jako celej set jako metodickéjch pokynů a pracovních listů a podobně. A člověk už si vlastně jenom vybírá, co kde je. Takže takhle to probíhá no.

Dobře, děkuju. Já s vámi teda ty otázky tak různě přeskakuju tak, jak mě to zrovna napadne a co mi zrovna přišlo na mysl. Ale ještě bych se možná vrátila k těm postojům žáků. Chtěla bych se zeptat, jestli si nepamatujete nějakou konkrétní situaci, kdy se vyskytl nějaký problém, který jste buďto v hodině nebo třeba tady na škole (a mohl nějak souviset právě s těmi multikulturními otázkami, nevím třeba s xenofobií a rasismem) a jak jste to třeba řešil? Jestli třeba v té hodině při té diskuzi se něco vyskytlo?

No tak jako vyskytují se zajímavé reakce třeba v souvislosti s tím tématem Romů, když se bavíme o Romech, tak je to trošku škoda, že se jako zatím nedaří to úplně vtáhnout do praxe, jakože bysme opravdu měli možnost kontaktovat romský organizace. Několikrát jsme tady měli Romy jako vlastně ve škole jako v rámci mediální výchovy. Kdy jsme nějaká témata otevřeli i s těma lidma jako opravdu z těchle vyloučených lokalit a podobně. A ty reakce jsou jako různorodé, zajímavé jsou třeba takové reakce, když jim ukážete, že nějaký projev na sociálních sítích může být jako trestně stíhaný, že tam je nějaká trestní zodpovědnost, tak jsou vlastně překvapení a často se jako někteří z nich diví, jak je možné, že je za to teda někdo postizenej, a je vidět, že sami se jako trošku obávají, že si uvědomují, že třeba někdy použili formulace, který jsou hodně podobný a vlastně jim dochází, že ten prostor jako online světa je taky možné jako monitorovat a nějakým způsobem to řešit, i když samozřejmě je to trošku v uvozovkách jako „zvrhle svobodnější“, než jít na ulici a říkat, že někdo je prostě teplej nebo něco takovýho. Ale na sociální síti to může dělat, protože jakoby ten postih je mnohem menší. Tak, to je jedna věc, že já s tím jako se setkávám, druhá věc je ta, že některá témata je problém otevřít. Nemusí to vůbec být jenom aktuální věc, když se otevře otázka třeba jako o odsunu Němců po druhý světový válce, tak to některým lidem dělá velké problémy. Jako jak je možné, že vůbec mluvíme o tom, že se Češi v některých případech zachovali drsně, že se dopustili jako extrémního násilí na Němcích během odsunu a vlastně jakoby tohle úplně odmítají a trvají na tom, že se prvně nejprve musí vždycky zdůraznit, že Němci teda vraždili během druhý světový války a teprve pak může mluvit o tom, že Češi se teda možná dopustili nějakýho přečinu. Ale vlastně vždycky je to omluvený tím, že to bylo po válce, takže je to jako v pohodě. A to je typický jev, že teda Češi jako se teda strašně rádi vyvíňují, mají z těch dějin, že jsme jako oběť, tak my jsme neudělali nic, my jsme jenom trpěli, ostatní nás donutili k tomu udělat něco zlého. A to se projevuje i dneska, když člověk řeší jako Evropskou unii a podobně. Takže, jo, setkávám se tím, dá se to řešit tak, že nejčastěji nechávám mluvit ostatní studenty, to je úplně jako v klidu. Jo já nejsem v situaci jako třeba dejme tomu na nějaký odborný střední škole, kdy by jako všichni měli jeden názor, já jsem v situaci, kdy v těch třídách jsou hodně různé názory. A spíš jde o to, aby se všechny ty názory projevily. Což nejde toho dosáhnout jako při verbální debatě, to jako nejde, protože ty lidi se stydět nebo bojet, ale když potom jim dám konkrétní otázky, aby na ně odpověděli online v nějaký formuláři nebo podobně, tak oni odpoví a my si pak ty jejich

odpovědi v anonymní podobě jako čteme a zároveň si dáváme jako znamínka, kdo je pro, kdo je proti a pak si vždycky ukážeme, kolik lidí teda je jako v uvozovkách „xenofobních“ a kolik je v otevřených nějaký diskuzi. A vlastně velmi často vychází ten poměr hodně pozitivně jako v to, že ty studenti na střední škole jsou pořád ještě otevřený. Normálně by ten svůj názor neprezentovali ani vlastně na sociální síti, to je typická věc, že oni tam jako spíš mlčej, ale když už je teda člověk jako požádá, aby konkrétně na něco odpověděli, tak to udělaj. A pak je možný to porovnávat mnohem líp, než v té třídě, kde pár jako křiklounů řekne, že všichni Romové jsou prostě špatní, a hotovo a ostatní se bojejí projevit svůj jako protinázor.

To je dost zajímavá metoda teda.

No je to takový vlastně jakože se ukazuje, že oni v tom textovém projevu toho napíší mnohem víc, než by jako řekli. Protože v tom kolektivu se trochu bojejí, ten kolektiv je velký a hodně často ten kolektiv zastává nějaký názor, jo. Nejčastěji to bylo vidět třeba, když ta společnost je vyloženě polarizovaná, má dvě strany jako radikální, a to bylo třeba výborně vidět na volbách jako Zeman versus Schwanzerberg a ty lidi se tady báli projevit jako názor, koho třeba volej, a když už to udělali, tak se setkali vyloženě se sociální exkluzí na sociálních sítích, jo. Ztratili kamarády a podobně, lidi je začali blokovat... Takže to je fakt jako legrace, no... Která může mít negativní důsledky.

Ještě mě napadá otázka, co vám osobně třeba přijde jako největší oříšek, když to učíte? Jestli je to právě třeba postoj těch dětí anebo nevím třeba pochopení kolegů, nebo jestli za vámi stojí vedení a podporuje vás přitom?

No, tak v tomhle... (odmlka) V tomhle jsem na tom asi jinak než spousta jiných učitelů, který si primárně stěžujou, třeba na vedení nebo na kolegy, ve chvíli, kdy jsou třeba takhle otevřený a chtějí ty témata otevírat, tak se setkávají s tím, že kolegové jako s tím nesouhlasí. Já mám výhodnou situaci, že mě do toho nikdo nemluví, to je jedna věc. To znamená, že jako kolegové se k tomu moc nevyjadřujou, když se k tomu vyjadřujou, tak stejně já si můžu zachovat tu svoji cestu, tu svoji koncepci, a můžu ji prosadit, vedení se mě zastane. A kdyby došlo k nějakým třenicím..

A můžu se zeptat, čím to, že máte takovou výsostnou pozici?

No jako myslím si, že to je asi tím, že to vedení si jakoby váží lidí, který se snaží vtevírat nový věci. Na druhou stranu to má jednu nevýhodu v tom, že.. asi nejsme škola, která by to systematicky, permanentně zhodnocovala. To znamená, že by jsme měli například pravidelný hospitace, nějak se vzájemně posouvali, vzdělávali.. Takhle nastavený to není. To by bylo úplně ideální model, že by se do toho zapojovali i kolegové, a to vedení by mělo argumenty, proč je konkrétní metoda dobrá, že ji někde viděli vyzkoušenou a že by byly častěji v těch hodinách. To takhle není, oni prostě to berou tak, jako dělá se tam něco, reakce studentů jsou jako dobrý, máme odezvu jako zvenku školy, že to je dobrý, že takhle se to lidem líbí, takhle je to v pohodě. Sami na hospitace přijdou, řeknou je to skvělý, nám se to líbí, dobrý, ale tím to jakoby končí, dál to jako nejde. Ale díky tomu mám vlastně výhodu a řada mejch kolegů je na tom úplně stejně, že jsme opravdu hodně svobodný. No ono je to daný tím, že to vedení prostě nemá dostatek prostoru nebo času todlencto jako úplně dělat, to je jedna věc, a druhá věc je ta, že ten kolektiv není takhle úplně nastavenej, jo, že by tady byla taková atmosféra, že ty vztahy se budou vzájemně posouvat. Pořád funguje spíš nějaký to soustředění. A do hodin si nikoho nechci pustit a podobně, což je hodně nelogický. Takže já mám velkou jako svobodu. Víím, že jiní kolegové z jiných škol kritizujou teda spíš vedení a kolegy, že nejsou.. jako nemaj to zastání. Já spíš jako takovej ten oříšek nebo problém vnímám to, že je hrozně obtížný vlastně studenty motivovat.. k něčemu, což je..mi nepřijde, že by to bylo nějaká novinka, to mi přijde jako alfa a omega celého školství, že vlastně motivovat studenty úplně nejde. A řešilo se to vždycky. A v současný době mi taky přijde, že jsou hodně roztěkaný, že maj velkej problém věnovat se něčemu hlouběji, nebo detailněji, a to si myslím, že taky není úplně jako zvláštnost. Já si říkám, že já jsem byl asi úplně stejnej na gymplu. A něco vnímat jako do hloubky úplně nešlo. No, a to je jako takovej problém, je nějakým způsobem namotivovat, vysvětlit jim, že je to důležitý a že některý věci jsou zpočátku jako třeba nudný, ale pak se to může rozjet do nějaký lepší verze anebo lepší podoby anebo se někdy podaří je opravdu namotivovat tím, že to je jako velká akce nebo hurá se to rozjede, ten haló efekt tam je a oni se pak chytanou. Ale.. záleží jo, jeden rok to jde, druhej rok to nejde.. Musí se to neustále měnit. No, takže já spíš mám tenhle problem s tím, že studenti maj velkej problém se soustředit, některý věci dělat poctivě, komplexně a hodně se ztrácej v množství informací. No ono je to daný i tím, že oni prostě v těch školách toho maj strašně moc, takže já to beru, že někdo už je hodně unavenej, třeba odpoledne už nemá sílu, tak

jako já to neřeším, žejo. Mým cílem není dosáhnout toho, aby se všichni permanentně zapojovali, jo. Snažím se o to, ale chápu, když to někdo nezvládá jako nemá na to sílu z řady různých důvodů, ale snažím se, aby jako se zapojovali, aby komunikovali, aby byli aktivní. A to nejčastěji taky hodnotím. Víc než nějaký jako písemky a podobně.

Dobře. Ještě mě napadá otázka, která mi tak včera vyvstala, když jsem včera měla rozhovor s Vaší kolegyní.. Napadají vás nějaké hlavní faktory, které můžou ovlivňovat postoj těch žáků, který už mají předtím, než se těmi otázkami zabýváte? Co je může tak nejvíce ovlivňovat předtím, než se tomu tématu věnujete?

Tak nejvíce je ovlivňují rodiče, to je myslím jako velká první fáze, že oni vnímají rodiče jako nějakou autoritu, která jim sděluje ty první názory, a to jako neznamena, že by je přejímali. Oni můžou bejt jako úplně v protipólu. A druhá věc je to právě, ta sociální bublina, ve který se jako nacházej. To je taky jako strašně ovlivňuje nebo vytváří nějaké předporozumění k těm tématům. A člověk, když to teda chce otevřít, tak musí narušit tyhle dvě věci. Jo a naruší je tím, že jednak jim ukáže něco, o čem se v rodině třeba nediskutuje a pak jim ukáže, že jsou jiný sociální bubliny, který prostě vypadaj úplně jinak. No a pak už to jako jde mnohem líp jo. Maj jako velkou míru předporozumění postavenou na tomhle. A taky to nejsou jako jenom sociální bubliny, nejsou to jenom rodiče, ale je to vůbec jako společenský klima, společenský nastavení, který mnohem větší důraz klade na rychlou zhodnotitelnost toho, co získávám a pak někde prezentuju, než na nějakou dlouhodobej efekt, jo. To znamená, že se vlastně vzdělání jako prodává a nakupuje a pak se nějak prezentuje dál a to společenský klima je takový, že pokud rychle nehodíte nějaký „Meme“ nebo odpověď na nějakou provokativní otázku a ta odpověď nebude dostatečně provokativní, tak vás nikdo poslouchat nebude. Takže musíte zachytit otázku během jedny vteřiny a během pěti, deseti vteřin na ní co nejvtipněji odpovědět. Pokud to neuděláte, tak je to problém. Protože lidi už jsou prostě někde jinde. Takže oni jakoby život vlastně na webowým prohlížeči přenášej do reality. A fungujou velmi podobně. A to společenský klima takovýdle prostě je, dehonestujou se humanitní vědy, preferujou se jako přírodní vědy, a do vzdělávání mluvěj jako tak kompetentní lidi jako jsou šéfové prostě průmyslovejch svazů a zaměstnavatelů, který vopravdu.. je vidět, že tím vzděláním prostě jako ani neprošli. Jo, a to jsou věci, jako kdy člověk

teda říká, že je fakt těžký potom chtít něco po těch studentech, kdy se setkávají s tím vnějším prostředím, který je vlastně hodně omezený často.

Dobře, já myslím, že ode mě je to asi všechno. Existuje ještě něco, co byste chtěl doplnit vy? Nebo se na něco zeptat? Napadá Vás něco, co jsme třeba nepostihli?

Ani né jako, spíš pak by mě potom zajímalo, jak to vlastně budete vyhodnocovat ty odpovědi. A kdybyste mi mohla potom poslat jako třeba nějaký výsledky. Jako třeba rešerši toho, jak vypadaly ty odpovědi. Protože když budete mít srovnání i s jinejma školama, tak to je jako určitě zajímavý. A ono se to dá hodně vztáhnout k tý mediální výchově, no.. jakože kdo jí vlastně učí jako samostatnej předmět, kdo ne a tam se ty témata daj hodně otevírat. Já si totiž myslím, že to je taky výhoda, kterou mám, ale ostatní lidi to nemaj, žejo. Že oni učej svoje standardní předměty a v nich se jim nedaří úplně otevřít. A otázku jako multikulturalismu, jo. Ono je to vlastně nebezpečný slovo, žejo. Když ho řeknete, tak..

Ono už to má takovou hodně negativní konotaci.. (smích)

Ano! Tak je to multikulti, žejo.

(...)

Pro mě je důležitý dosáhnout, aby měli nějakou empatii, aby se dokázali představit a vžít do situace někoho jinýho. Aby si dokázali představit, jako situaci uprchlíků, lidí prostě jiný barvy pleti a podobně. A to je jako můj cíl, jo. A je to vlastně jenom jeden z mnoha cílů multikulturní výchovy. Může jich bejt mnohem víc jako.. jako třeba porozumění těm kulturám, porovnání těch kultur a tak dále, jo. Ale to už jsou věci, který si myslím, že v český republice se úplně rozvíjet nedaj, jo. My jsme bohužel hodně jednoduší skupina lidí a bohužel i po odsunu těch Němců nám chybí alespoň ti Němci, který tady byli, jo. Je vůbec zajímavý třeba, kdyby se podařilo tohle hodně otevřít jako ve vztahu k Vietnamcům. Těch tady žije hodně, ale je to strašně (důraz) uzavřená komunita, fakt silně. A zároveň na naší škole se Vietnamci objevujou jako úplně minimálně, jo. Takže oni podle mě spíš choděj na školy, kde už teda se vyučuje v angličtině nebo že choděj třeba i na soukromý školy střední. A tam by to bylo vůbec zajímavý. Jejich pojetí vlastně kultury, protože spousta z nich mluví jako primárně česky, je to jejich první jazyk, ale uměj pořád ještě vietnamsky. Zároveň žijou v té komunitě, která je strašně uzavřená, takže fakt prostě tam nikoho nepustěj.. A

dělat takovýchle výzkumy je asi dost těžký, no. A jako fakt prostě na naší škole chybí to, že by se tady student setkávali s někým cizím. Tady prostě je minimum cizích lidí a pokud tady jsou, tak jsou jakoby tak sekulární, a tak integrovaný, že vlastně rozdíl jako není vidět.

I když, když jsem se třeba bavila s paní profesorkou, tak zmiňovala, že tady máte alespoň nějaké výměnné studenty. I když věřím, že jeden nebo dva, že to neudělá až takový rozdíl, ale myslím si, že možná oproti jiným školám alespoň je to trošku lepší situace, než třeba jinde.

Jo určitě. Tak měli jsme třeba jako projekt velké, kde tady byli studenti třeba jako na týden z italských gymplů nebo ze švédských a to je prostě legrace jako žejo. Když viděj studenty z klasický, já nevím, dejme tomu ze třetáků ze střední školy ve Švédsku, tak jsou jako udivěný, proč tam jsou tři „bílí“ žejo. A já říkám, no ale to je prostě ta společnost je úplně jako jinak složená, žejo. Má úplně jinou skladbu a taky ta jejich schopnost přistupovat k těmhle tématům je někde jinde, jo. My fakt řešíme vlastně základy, jo. My se vyrovnáváme s xenofobií, jako. Což oni samozřejmě taky, ale na druhou stranu už aj postavenejch spoustu programů, kde řešej už úplně jiný věci. A my se potýkáme s tím teda, aby naše společnost nebyla tolik xenofobní. Což je samozřejmě vobtěžný. Protože je lepší a jednodušší setrvávat u těch stereotypů. Takže tak, no.

Dobře, děkuju mockrát.

Jestli Vám to k něčemu pomůže, tak já budu rád. Uvidíte, co se dozvíte jinde.

Příloha č. 3 Rozhovor s učitelem Základů společenských věd, Škola 1– dokument.

Tak já ještě zopakuju, ať to máme i na záznamu, že jste teda souhlasil s tím, že to bude nahráváno a ještě Vám teda řeknu, že ten výzkum bude psán anonymně, takže by to nemělo být nějak dohledatelné.. takže s tím souhlasíte.

Ano.

Dobře. Tak já začnu teda nějakou otázku více takhle komplexně zešíroka. Myslíte si, že studenty na Vaší škole dostatečně připravujete na život v multikulturním globalizovaném světě?

Tak já myslím, že ano. I když tedy samozřejmě ta škola nezmůže a ten život v tom multikulturním globalizovaném světě snad musí vnímat kolem sebe především, že. Tak jak říkám, předmět na to přímo nemáme, no ale prostě v rámci asi předmětu (občanská nauka) se tomu ani nedá vyhnout.

Takže byste řekl, že škola se tomu věnuje dostatečně?

Já myslím, že ano.

Dobře. Domníváte se, že studenti Vaší školy mají nějakou výhodu v porovnání se studenty z ostatních škol, že jsou na to připravováni lépe, nebo to nedokážete moc posoudit?

To nedokážu opravdu posoudit, protože nevím, jak to dělají na jiných školách moc, takže nevím no.

Dobře. Možná se zeptám, jestli vy konkrétně ve Vašich hodinách se tím tématem nějak zaobíráte? A popřípadě jakými třeba metodami?

No tak určitě né tak, že bych měl třeba nějakou kapitolu „multikulturní věc“ jo, to prostě musí vyplynout z kontextu toho učiva, které se tam probírá. Takže když probíráme ideologie, když probíráme lokální problémy, globální problémy, no tak pochopitelně ty vztahy různých kultur.. v sociologii, akulturace že a tak podobně. Tam se s tím setkávají, takže tak průběžně v návaznosti na témata těch hodin nebo v kontextu s tím, no.

A používáte nějakou přímo konkrétní metodu nebo spíše preferujete výklad studentům?

Výklad, diskuze, podle situace.

A když se třeba dostanete už k té diskuzi, tak dokázal byste popsat s jakými postoji těch studentů se setkáváte? Jaké jsou ty jejich reakce, když se o tom bavíte?

No já musím říct, že to je záležitost posledních několika let, že ty reakce, ale nejenom na toto, že ty reakce jsou čím dál tím menší, protože to je takový paradox, že v době v podstatě neomezených možností multimediální komunikace se informovanost o tom, co se děje ve světě prudce snižuje. Nevím, co teda oni s těmi všemi přístroji dělají, ale prostě vědí toho o světě opravdu čím dál tím méně. Jak se někdy říká jako „obecní pasáček vepřů před sto léty.“ Takže říkám, v té třídě, když se najdou tak dva tři, s kterými se dá třeba bavit o nějakých věcech, kteří mají teda trochu ten obzor o širší, tak je to na svátek, no.

A kdybyste měl třeba ze svého pohledu říct, co si myslíte, že ty studenty v těch jejich postojích ovlivňuje nejvíce? Předtím, než se o tom začnou bavit třeba ve škole, tak co je může ovlivňovat?

Tak já myslím, že to co slyší doma, postoje rodičů nebo vůbec prostředí v němž se pohybují. To je asi nejdůležitější faktor. S kým se setkávají, v jakém prostředí žijí. Samozřejmě nejen doma, ale i kamarádi a tak. Takže to bude důležité, protože mám pocit, že třeba nějaké zpravodajství je tak.. oni to sledují snad jenom před tou písemkou. Ale pak to z toho nevědí hlavu patu, protože je to vytrženo z kontextu že. Takže já myslím, že hlavně to prostředí v němž.. s lidmi, se kterými se stýkají.

Tak to je zajímavé, Takže si myslíte, že média podle Vás v tom až tak velkou roli nehrají.

No, myslím.

Aha dobře, tak to je zajímavé. Na co ještě bych se zeptala dále. Rozebíráte třeba z žáky i nějaké aktuální otázky, když se naskytou právě v souvislosti s tím multikulturním soužitím? Jestli jste se třeba bavili teď o tom atentátu v Christchurch?

Samozřejmě, samozřejmě. U těch rozborů těch aktuálních věcí to ani nijak jinak nejde. To jako pochopitelně.

Dobře a zase naskytly se nějaké zajímavé reakce z řad studentů?

No tak spíš třeba i ptají, „proč k tomu došlo“, že. No tak se tam prostě povykládá o různých projevech fanatismu, extremismu a těchto jevech. No tak jo, když se nějaká

taková věc někde stane, tak většinou i chtějí vědět z jakého důvodu nebo kdo to byl a tak. No tak samozřejmě zase jsme odkázáni na média, že. Akorát že já se na ty zprávy dívám na rozdíl od nich. Tak já jim to potom řeknu, no.

Přetlumočíte. Dobře ještě mě napadá ve vztahu s tou multikulturní výchovou i když je spíše teda průřezovým tématem, jak si myslíte, že to vnímá například vedení školy anebo Vaši kolegové tu výuku? Co jsem už tak slyšela, tak Vaši kolegové mi řekli, že někdo je tomu více nakloněný, někdo třeba méně..

Tak určitě. Určitě tomu tak bude. Já chápu, že například v matice je těch možností pramálo, protože ve všech kulturách tři a tři je šest. Ale pochopitelně v předmětech jako je Historie, Geografie.. tak stoprocentně se tam s tímto tématem setkávají a jsem přesvědčen, že o tom mluví.

A myslíte si, že vedení je tomu teda nakloněno?

No přinejmenším tomu nebrání.

Dobře. Myslíte si Vy osobně, že to má smysl se s těmi o tom bavit? Že člověk, když už to dítě přijde třeba s nějakým postojem, který má právě třeba z té rodiny, jak jsme se o tom bavili, jestli je to vůbec ještě v schopnostech toho učitele nějak narušit, změnit?

Tak pochopitelně, když je to hluboko pod kůží, tak ten postoj změnit je dosti složité. Setkal jsem se s klukem třeba, který to vyloženě měl někde z domu zřejmě, prostě vyloženě takovéto odmítání všeho cizího a „co nám tu kdo leze“ a tak. No tak tam se to nedá nadiktovat (důraz) samozřejmě. Snažit se nějakými argumenty přesvědčit.. no potom on, když tedy je v úzkých, tak už nereaguje, ale myslí si svoje no.

No a když jste to jmenoval takhle konkrétně, napadá Vás nějaký případ, nebo vzpomenete si, kdy už ta situace zašla třeba daleko, že jste si řekl, tohle vyjádření už je na hraně a jak jste to třeba řešil?

Tak upřímně řečeno, tady v té naší skladbě studentů přeci jen jsem se s takovým jevem, kdy by opravdu (důraz) to bylo na hraně, kdybych měl obavu, že nás přijde zítra vystřílet, tak naštěstí teda tak daleko to nikdy nedošlo. Jistě výměny názorů tu jsou třeba, ale zatím takový nějaký extrém jsem nezažil.

Dobře. Já ještě uvažuji, na co se zeptat. S vámi to jde tak docela hopem. Já si myslím, že jsme to možná úplně zvládli všechno. Na co jsem se chtěla zeptat, jsem se zeptala. Tak jsme profesionálové, že. (smích)

Napadá Vás něco, na co byste se chtěl třeba zeptat Vy? Nebo něco, co byste k tomu chtěl dodat?

Co bych k tomu chtěl dodat.. No tak ta práce předpokládám, že bude využitelná třeba pro začínající pedagogy, ne..

Já doufám, že jo. Já doufám, že obohatí i mě zrovna osobně, protože jsem si říkala.. Vlastně to téma vzhledem k tomu, že studuju právě geografii a občanskou výchovu, tak mi přijde, že se to dá aplikovat v obojím.

Jasně, určitě.

A zatím musím říct, že i když jsem teprve na začátku toho výzkumu, tak už dost informací mi to třeba i dalo z té praxe.

Ano.

A jsem zvědavá na to porovnání právě.

Jak se to říká, práce má nejen zkoumat daný objekt ale i přetvářet subjekt, že. Takže jo.

Ano. Tak já vám moc děkuji za čas.

Není zač.

Příloha č. 4 Rozhovor s učitelkou Občanského základu, Škola 2– dokument.

Tak já jenom ještě jednou zopakuju, že teda je to nahráváno, že jste s tím souhlasila.

Ano souhlasím.

Dobře. Moje první otázka zní: Jakým způsobem realizujete, já budu tedy používat termín multikulturní výchova, jakým způsobem ji realizujete na Vaší škole?

Takže jako můžeme to realizovat, nebo realizujeme tu multikulturní výchovu různým způsobem. Pokud bychom se bavili o výuce, jako konkrétně opravdu o výuce v hodinách, co souvisí se školními vzdělávacími programy, tak zrovna ve třetím ročníku máme téma rozvojové vzdělávání a tam se bavíme o tom, jak je svět rozdělen, třeba konkrétně velmoci, vyspělé země a rozvojové země a na to navazují pak další taková globální témata, takže konkrétně výklad, diskuze, různé hry, můžu Vám ukázat zrovna, dokumentární filmy, rozbor dokumentárních filmů, hodně pracujeme s filmy z Jednoho světa na školách. Takže to je konkrétně realizace ve výuce, různými vyučovacími metodami. Práce ve skupinách a tak podobně. Potom dále v rámci aktivit školního poradenského pracoviště chodíme na různé akce, jedna z oblíbených, která teď běží je Jeden svět na školách, takže toho chodí hodně tříd a tam nechodí jenom maturanti, ale i třídy, jejichž vzdělávání je zakončeno výučným listem. No a takovou jako perličkou bych řekla praktickou záležitostí jsou odborné stáže v rámci Erasmus+, kde žáci jezdí do destinací, do světových metropolí: Paříž, Londýn, Primas a tam opravdu mají tu „multikulturní výchovu“ na všech frontách, protože na pracovištích se setkávají s kmenovými zaměstnanci, kteří opravdu pocházejí z celého světa ať je to jižní Amerika, východní Evropa, Afrika.. prostě je tam celý svět.

Perfektní, tak to děkuju, to jste vzala dopodrobna i zeširoka. Takže na to bych se možná zeptala i trošku více. Myslíte si, že Vaši žáci mají nějakou přednost právě možná díky těm stážím, oproti třeba jiným školám, že s tím mohou být více v kontaktu?

Obecně na naší škole studuje nebo se vzdělává.. jako to já nejsem schopna takhle říct, to nevím. Na druhou stranu jistá výhoda to je. Navíc na naší škole a teď nevím, jestli máte jako když se budeme bavit o multikulturalitě, jo jako.. pak třeba u té první otázky jsem ještě zapoměla uvést, že jsme škola, která já nevím podporuje jako inkluzi, to znamená, že děláme různé inkluzivní akce připojili jsme se do akce Týden pro inkluzi, můžu Vám to potom dohledat eventuelně. Co tím chci říct, no, takže pokud bychom to brali opravdu zeširoka tu multikulturalitu, tak na naší škole samozřejmě jsou i žáci vietnamské národnosti, máme tady Romy. Takže v podstatě

jsme tady taková škola pestrá a barevná. Nemyslím to pejorativně o slovo, ano (smích).

Ano rozumím.

Takže řekněme, že jsou žáci jako zvyklí. Neexistují tady žádné jako významné xenofobní tendence mezi žáky. Celkem opravdu ani školní poradenské pracoviště neřeší (důraz) takové obtíže. A ti žáci jsou tak jako vybaveni bych řekla nebo jsou jako vůči sobě tak jako celkem velmi vstřícní. Pokud se samozřejmě nejedná o to, že jedna holka přebrala toho kluka té druhé a teď začnou nějaké osobní rozdíly. S barvou pleti to celkem nemá nic společného.

Rozumím.

Výhodou je, že ti žáci, kteří jezdí na ty pracovní stáže a setkávají se s těmi pracovníky, opravdu tam nejezdí s předsudky a berou to tak, jak to je. Těší (důraz) se na to, že se tam setkají s lidmi různých národností. V podstatě ve Velké Británii je třeba je spousta Indů žejo, takže třeba Ind jim tam šéfuje v cestovní kanceláři třeba. Takže jsou na to připraveni a ano jistá výhoda to je a jak říkám, ten Erasmus+ je taková třešnička na dortu, to je taková ta multikulturalita v praxi.

Perfektní děkuju moc. Ještě bych se asi vrátila k tomu, že jste zmínila, že máte přímo teda hodinu, kde se těm tématům věnujete.

Je to základy společenských věd nebo občanský základ.

Tak v rámci toho, jaké třeba používáte konkrétní metody. Vy už jste to tak trochu nastínila, že třeba diskuze, rozbor dokumentů..

Třeba mám tady připravenou hodinu, která je na dvě vyučovací hodiny. Jmenuje se to Kofiho jídelníček. Je to v podstatě život chlapce, který žije v Keni, je mu 11 a na jeho příkladu se učíme jaké jsou podmínky v rozvojových zemích a jakou eventuálně humanitární pomoc nebo rozvojovou spolupráci bychom mohli teda my ze strany bohaté středoevropské země takovým jako zemím poskytnout.

Takže jaké jsou konkrétní metody. Je to skupinová práce, žáci si nejprve vyřeší svůj jídelníček týdenní, co mají rádi, jaké potraviny by použili. Toto prezentují. Další aktivitou v kontextu tohoto tématu je to, že jim rozdám pracovní listy, kde jsou

uvedeny potřebné vitamíny a minerály v potravinách, a protože jsme škola, která se zabývá gastronomií a službami, tak si myslím, že je to i takový, jakože přesah do třeba předmětu Potraviny a výživa. A můžu pracovat i s jejich dosavadními znalostmi. Takže tady si řekneme, co jejich jídelníček obsahoval, pak jim přečtu jídelníček tedy jedenáctiletého Kofiho. Týdenní jídelníček. Takže se děti podiví, zjistí, jaké choroby, jaké nemoci může to dítě mít, protože nemá ten dostatek živin a vitamínů a minerálních látek. No a potom se bavíme o životě v Keni, zase mám připravený pracovní list, buď jim ho přečtu nebo různými metodami jako já nevím kritického myšlení můžeme pracovat. Potom zase přejdeme k tomu, jakým způsobem bychom Kofimu mohli pomoci a na základě tady toho se bavíme o tom, jestli by spíše doporučili humanitární pomoc nebo rozvojovou spolupráci. Takže tím pádem definujeme, co je to humanitární pomoc a co je to rozvojová spolupráce. Od toho tématu samozřejmě, že takových hodin máme více. Pak pracujeme taky s těmi dokumentárními filmy, probíráme téma migrace, co ještě, populační problémy, nutriční problémy, a dostáváme se tedy ke konfliktům v současném světě a vlastně ke globálním problémům a jak ty globální problémy řešit. Což je jako podle mě, součástí té multikulturní výchovy.

Určitě, to souhlasím. Tak to děkuju, to jsme mi úplně přiblížila tak konkrétně, jak to jenom šlo. A když tedy s žáky se právě věnujete některým těm otázkám, já nevím, migraci nebo tady konkrétně v té hodině, tak s jakými postoji třeba u těch žáků se setkáváte?

Já jsem tu otázku čekala. (smích) A řeknu Vám narovinu, že tak řekneme nejsou žáci vůči sobě nějak xenofobní, protože ano, ví, že tady žijeme s tímto. Jako ten je Rom a můžeme se bavit, zrovna jsme měli v minulém školním roce, no to vám pak ještě můžu říct, jsme měli krásnou akci, bylo to v rámci inkluze. Já začnu trošku zešíroka. Protože jsme zapojení do projektu Podpora inkluze v Moravskoslezském kraji a v rámci toho projektu spolupracujeme s Obecně prospěšnou společností (OPS) Jeketane. A takže jsme měli za úkol udělat takovou spolčenou akci. Já jsem to nazvala Duhový workshop a v podstatě naši žáci především z romského sociálního prostředí, ale byla to takové všehochuť jako, a pak přišli na návštěvu žáci ze Základních škol. A obě ty naše skupiny udělaly kulturní program, naše škola zazpívala nějaký lidový písničky, děti z Přívozu zaskákali hip-hop a pak naši kuchaři uvařili ochutnávku

romských jídel. Aby to mělo takový jako širší dopad, tak jsem vybrala asi, nebo zúčastnili se toho workshopu čtyři třídy, jejichž zástupci soutěžili v takovém jako vědomostním kvízu na téma já nevím inkluze, multikulturalita. Takže neobjevovaly se tam jenom téma jako barva pleti, etnické a tak, ale byly tam i homosexuálové, handicapovaní a tak. Takže byly to otázky z různého rangu. Byla teda soutěžní družstva a výherci tedy dostali duhový dort. Takže jako fakt to pro mě byla velmi zdařilá akce a třeba romští žáci byli velmi rádi, že si můžou zavařit s učitelem, odborníkem. Že si mohou zavařit tři typická romská jídla. Takže to byla velmi zdařilá akce. A já jsem teď.. vy jste se mě na něco ptala.. (smích)

Na ty postoje žáků.

Na ty postoje žáků, tak. To znamená žáci, když spolu žijí, tak jsou v pohodě. Necítím tam žádné tlaky, dokáží si i sami ze sebe dělat srandu. „Jéžiš, no tak jsem cikán, jó dobré a ty jsi bílý.“ Jako to oni neřeší. Ale když se budeme bavit na téma uprchlíci, tak to už je téma jiné. Já, abych si mohla říct svoje, abych zbytečně nepromarnila v té hodině čas, tak třeba jim řeknu, jaký já mám názor, a což není úplně dobře možná ode mě, řeknu tak, ale nebudeme na toto téma uprchlíků diskutovat. Já nesouhlasím s vládou, myslím si, že by se děti jako měly přijmout, třeba jako jo. Nebo koneckonců do naší republiky stejně nikdo nechce, stejně jsme jenom přestupní stanice. A já si myslím, že to třeba ta vláda hrozně jako hrotí(důraz). Jakože úplně zbytečně. Jako nechceme spolupracovat tady při tom řešení, já nevím kvóty a tak podobně a že se o tom s nima prostě nechci bavit. Protože v momentě, kdy já tu debatu pustím, tak oni prezentují vlastně postoje svých rodin. To, co si načtou na tupých serverech a ta diskuze by se rozprskla. Já se přiznám, já nejsem úplně proškolená v diskuzi a vést diskuzi s člověkem, který nemá jako dostatečné znalosti a mediální gramotnost, tak je jako opravdu velice složité. A ta hodina má jenom 45 minut, takže to nechci zababrat nějakými planými diskuzemi, kterými stejně nic nevyřešíme.

Rozumím.

Takže já jim řeknu svůj názor, poprosím je, aby se k tomu nevyjadřovali, že jim nechávám tedy jejich náhled, ale pokud by zjistili na mé argumentaci něco příjemného, že mohou přijmout, že budu jediné ráda a jako že moc nechci.

Dobře rozumím, to je velice zajímavé.

Jako nevím, jestli je to dobře. Ale jako naši žáci nemají příliš všeobecný přehled. Opravdu jedeme na takových těch živočišných základech (smích). A málokdo z nich se opravdu zajímá o nějaký kontext, o nějaké souvislosti. A opravdu čerpají jenom z těch bulvárních deníků jako jo. A neumí, i když to trénujeme v mediální.. máme zase v prvním ročníku téma mediální gramotnost, i když trénujeme, jak se dá rozpoznat nějaký hoax nebo fakeová zpráva prostě jo, taky poplašná zpráva, tak stejně se nám to zatím moc jako nedaří teda. Jako v praktickém.. Jako oni to jako.. když jim dám cvičení, tak oni to jsou schopni jako reagovat. Ale v momentě, kdy se s tou zprávou setkají opravdu někde na internetu, tak ji nejsou schopni jako rozpoznat. Takže jako ano, takové hlášky jakože „cikáni mají taxíky zadarmo“ jako běží a docela se chytanou.

Rozumím.

Hodně mi teda jako, když už jsem u toho tématu, tak mám strašně ráda aktivitu Člověka v tísni. Celkem aktivně s tím potom pracuju, jak s filmy, tak s metodickými příručkami. Teď to nebudu hledat. Tak třeba tady tohle docela hodně využívám (ukazuje příručku).

Perfektní.

A pak si hledám svoje příklady. A jako ta mediální gramotnost se dá velmi dobře spojit právě s tou problematikou migrantů. Že někdo chce pobouřit jako jo, obyvatelstvo. A je to tam jako i tak koncipované.

A když se můžu zeptat, vy jste na to vlastně zase jako narazila.. Co ovlivňuje asi nejvíce ty postoje těch žáků? Co byste řekla?

I rodina, jako pokud mají nějakou funkční anebo alespoň částečně funkční rodinu, tak hodně. Tam jako i hlášky „za komunistů bylo líp“. (smích) Tam prostě jó jasně. A samozřejmě jako, oni někdy čtou. No a média samozřejmě, média. Televize ani tak ne, ale opravdu sociální sítě, a částečně internet. A i jako oni si ty názory tak jako předávají jako. Bohužel v té sociální skupině, kterou mají. Ale obecně oni se moc nezajímají o společenské dění. Jo a pak tupě přejmou názor třeba kamarádky. Takže asi nejvíc rodina a média. Ale z těch médií asi jako opravdu spíš ty sociální sítě.

Rozumím dobře.

Ještě chci říct. Co jim tak asi jako příběhne jako asi v té reklamě, jakože oni sami asi aktivně jako nevyhledávají. Oni asi nejsou jako.. jako já nevím, jak funguje Facebook, Instagram a tak, ale prostě jako tady ty reklamní.. oni jsou jako.. naši žáci jsou skupina velmi snadno, velmi snadno manipulovatelná. Protože to vzdělání holt..

Dobře, rozumím. Ještě bych se možná zeptala, když jsme rozebírali postoje žáků, tak zajímalo by mě, jaký třeba spatřujete postoj u vašich kolegů, respektive jaký je postoj z hlediska vedení školy? Když se těm otázkám chce věnovat.

Taky jsem teda tu otázku čekala. (smích) Já teda nevím, jak moc to teda bude anonymní nebo..

Úplně, jak nejvíc to bude možné.

Jako takhle, čekala bych jako od svých kolegů.. jako narážím, narážím. Ale to je asi jako celkem přirozené, zejména my jsme jako.. fakt se stačí podívat na nějaké jako debaty na nějakých jako serverech informačních. Jo, není to jednoznačné. Ne všichni mají stejné postoje jako já. (odmlka) Nevím, jak bych to řekla. Ano je to tak půl na půl. Ne všichni jsem s tím pojmem multikulturalita nějak souznění, a to myslím v tom globálním hledisku, kdy opravdu do toho zařazují opravdu jako cizince, nové věci i Romy. My jsme schopni Roma nebo přijmout, když dodržuje naše pravidla. Zase to je těžké, protože když máme zase skupinku Romů, kteří jako mají opravdu jako jinou mentalitu, tak v té třídě se jako nedá (důraz) učit. To prostě co si budem povídat, to zas jako nechci. Ale třeba já nejsem jako úplně srovnána třeba s žáky bílými. (smích) Ale to jsou zase děti z disfunkčních a sociálně slabých rodin, jo. Takže já nedělám rozdíl mezi černým a bílým. Spíš jako sleduju, jak se ten člověk ke mně chová. Máme protivné Romy, máme hodné Romy, máme protivné bílé máme hodné bílé. Ale obecně ten xenofobní postoj tady je. Jedinou skupinu, kterou jsme schopni přijmout, tak to jsou třeba homosexuálové jako jo. Co se týče handicapů jako myslím tělesných nějakých, tak my jsme vstřícní. Ale neumíme s tím moc pracovat. Často se nám objevují jako v současné době psychiatrické diagnózy, ale to není ani tak jakože naše chyba, že s tím neumíme pracovat. Já si myslím, že to je systémová chyba našeho školství nebo vůbec jako našeho systému. Jsme schopni zaopatřit dítě s

mentálním postižením, jsme schopni zaopatřit vozíčkáře imobilního, ale nejsme schopni zaopatřit žáka s nějakými výraznějšími psychickými obtížemi.

A vedení.. Dodržujeme zákon. Já nemůžu říct, že se nedodržuje zákon, dodržuje se zákon, jako jo. A vedení jako bojuje s tím, jako taky není v lehké pozici, protože my máme zájem přijímat žáky. A my jsme inkluzivní školou. Opravdu máme.. jako jsme škola pro všechny, chceme to dělat. Ale nechceme se věnovat teda jenom žákům s potřebou podpůrných opatření, ale zároveň jako se chceme věnovat.. protože strašlivě do pozadí se dává.. se dostávají ti intaktní žáci, ti průměrní, normální, kteří prostě nejsou ani geniální ani nezlobí. A v momentě, kdy je ta škola tak jako zaneprázdněná těmi, jak bych to řekla, extrémny, už se nestačí příliš tak věnovat těm intaktním žákům a my chceme být, snažíme se, ale fakt padáme na hubu, aby to bylo takové jako fakt škola pro všechny. Aby to nebyla jenom proklamace. S tím teda ovšem, že rodiče volají na školu: „Ale vy tam máte půlku.. kolik tam máte na škole cikánů?“ Jo a teď to vedení jako musí zdůvodňovat, my jsme škola jako pro všechny jo, a musíme ty podmínky jako nastavit tak. Je to tak no, prostě ta společnost bude barevná a my se na to musíme jako pochystat. Takže vedení není v jednoduché situaci jako jo. Vysvětlovat, že poskytujeme kvalitní vzdělávání i žákům bílým (důraz), že to jako nic nemění na skutečnosti.

Dobře, děkuju, to mi asi úplně stačilo do toho vhledu. Ještě bych se teda zeptala, jestli máte třeba prostor třeba v těch hodinách občanské výchovy se věnovat přímo aktuálním nějakým otázkám?

Uděláme si třeba, já to třeba sama nedělám, ale kolegové, kteří učí, tak tady ty společenskovední předměty, tak třeba vyžadují po žácích opravdu jako aktuality a jako reagují na současné nějaké aktuální dění. Děcka si připravujou nějaké kratičké jako zprávičky a tak no. Jo jako.

Ještě tedy mám otázku, jestli si vzpomenete na situaci ve vaší škole, která se právě týkala nějakého problému, který by s těmi multikulturními tématy souvisel? Jestli si pamatujete třeba nějaký incident, který už byl jakoby za hranou?

Pamatuju. Byl za hranou a já dodnes to nemůžu skousnout. Já dodnes na to vzpomínám (smích), to je jako dost zajímavý příběh. Byl to žák oboru Služby

cestovního ruchu, který jako se tvářil tak jako hipík jakoby jo. Dlouhý vlasy a jakože vstřícný, že psal nějaký román, sice z češtiny měl čtyřku, ale pořád se chtěl nějakým způsobem jako vylučovat, být něčím extra. A protože jako obor Služby cestovního ruchu jsou na naší škole takovým jako oborem prestižním jo. Že tam máme ty žáky s těmi nejlepšími výsledky. Ale jsou tam zase mezi nima obrovské rozdíly, jo. Ale my učitelé jako.. bývá tam klid. Opravdu tam můžete jako realizovat třeba nějaké jako metody výuky, které jako prostě jinde nejdou ani. Protože takhle, my máme obecně jako problém s docházkou do školy. To je jako zase jiná věc, to je tragédie. S docházkou do školy a s chováním žáků žejo a s plněním nějakých povinností. Jako fakt to není jednoduché. Ale ten obor je prostě prestižní a nemělo by tam tedy docházet k žádným kolizím. No a jak my realizujeme ty stáže, tak v jednu dobu jsme neměli v podstatě možnost umístit žáky služeb cestovního ruchu celkem jinam, než do cestovních kanceláří. A hledali jsme, samozřejmě jsme spolupracovali s nějakými agenturami a bylo to v Londýně, ta zprostředkující organizace. A tenkrát, my jsme totiž ještě neměli.. chtěli jsme, ať pracují fakt v cestovkách nebo na recepcích, což bylo.. oni byli těžce umístitelní ti žáci. Třeba do Francie nemohli, protože neumějí francouzštinu, do Španělska nemohli, protože vyžadovali tam jako.. restauratéři chtěli jako.. nebo jako ti lidé chtěli jako mluvící španělské, což my nemáme. Takže do úvahy přicházela pouze Velká Británie, Londýn nebo Primas. A tak jsem tam jako něco jako říkala.. Jo a služby cestovního ruchu jezdili tam. A my víme, že v Londýně, to je jako šílenství žejo. No jako v Londýně snad je 30 % původního obyvatelstva, zbytek jsou jako migranti. Přistěhovalci, nebo tedy nepůvodní obyvatelstvo. A teďka jako já jsem, něco jsme se jako bavili s děckama a jeden žák, který se tvářil jako veliký levicový intelektuál, jako vzhledem i tak jako vystupováním, jsem netušila, co je zač. A já jsem něco řekla a on prohlásil, že by ty lidi, že by jako tu Romku vyhodil oknem, jako jo. A já jsem se strašně, jo, já už si to, toto konkrétně si nepamatuju. Strašlivě jsem se rozčílila. A jsem řekla, že vlastně jak ten člověk chce studovat Služby cestovního ruchu, proč jako se hlásí na stáž do Londýna. Že prostě v žádném případě nedovolím, aby odjel člověk s takovým jako náhledem. A teď prostě jako teď se do mě začali ale jako pouštět, jako ta třída, jako se postavila na jeho stranu a začali se pouštět jako do mě. Já jsem to nějakým způsobem ustála, ale byla jsem strašlivě nasupená a uražená, že člověk, který chce získat, jako, řekněme vzdělání a tváří se, jak chodí do těch intelektuálních hospod, jako v našem městě to je prostě jako oxymoron (smích). No a já jsem byla jako, osobně se mě to strašně dotklo. No a

potom byl vyšetřován policií, protože na nějakých, nějakém webu prohlásil, měl zase nějaký komentář k něčemu, že teda zase do plynu, jo. Zase nějaké rasistické hnusné řeči. Policie to šetřila, nakonec to byl přestupek. On žádnou podmínku.. nebo prostě nebyla soudní řízení zahájeno. Ale od té doby.. a to co se stalo, já nevím, on byl žákem druhého ročníku, třetího, já už si to nepamatuju. Ale opravdu já jsem se k němu chovala velmi odměřeně byla jsem mrská, nepříjemná. Jako profesně jako, ano. (smích) Ale byla jsem jako.. dávala jsem velmi najevo svůj postoj. A co mě překvapilo, že na jeho stranu se jako, že takoví, co fakt vypadají jako levičácky, intelektuálsky a že ty děti fakt se přidávaly na jeho stranu. A vadilo mi, že fakt jako klame tělem. A to mě ještě více pobouřilo, že kdyby měl vyholený, měl by bombera a Martensky, tak mě to tolik jako nepřekvapí. Ale to mě jako vytočilo docela hodně a já jsem si říkala, že klame tělem. Vždyť to je podvod (smích). Co to je. Jako prezentuje se úplně jinak a pak tam píše nějaký blitky jako na web. A pak ještě jedna věc, ale to je jako učitelské selhání. (smích) Kdy jsem měla jednoho maturanta, taky. On byl takový jako.. takový, teď bysme řekli, že by potřeboval podpůrná opatření, jo. No a neměl úplně ideální známky, jako snažil se, mlčel. Teda já jsem jednu dobu, taky jsem třeba chodila v Martenskách, když jsem byla ještě mladší, jo. A prostě on se nějak.. to byl takový jako nezávadný žák, který se nějak neprojevoval. Nijak. Pak češtinářka prohlásila, že „Němčéně teď šéfuje místní sekci Dělnické strany jako.“ Já to jméno si pamatuju, já ho vidím, jak vypadá. A teď já jsem šla za tou češtinářkou, za tou mojí kamarádkou a říkám „Prosím tě, podívej, jak jsme to dopadly. Ty češtinář, já občankář a podívej se, co jsme vychovaly.“ Takže tak. To jméno určitě bychom mohli dohledat. Dokonce i kandidoval snad na kraj nebo na město. Jako fakt je na těch kandidátkách. Nevím, jak se teď jmenuje ta dělnická strana. Oni se furt.. jako aby náhodou. Takže jsme vychovaly lídra pravičáků, jo, nějakých nácků, no. Tak tak. (smích) To jsou dvě věci, které se mi tak nějak přihodily no.

Tak děkuju teda, že jsme měla tedy i tu upřímnost. Já uvažuju, že už možná.. ještě si teda prolétnu otázky, ale myslím si, že jste to vzala tak zeširoka i dopodrobna, že..

No tak to je takové globální téma, no.

Je přesně tak.

Potom tak jako v rámci toho Erasmu, já se tak celkem i dozvídám, děcka jsou celkem.. nebo v podstatě v té Anglii bydlí v rodinách, žejo. Ted' jsem byla v Paříži zrovna s děckama na Erasmu. No oni tam byli 3 týdny, my jsme se střídali jako doprovodné osoby, protože nebyli plnoletí. Fakt pracovali v multikulturních týmech. Holky šílely po černoších jako. (smích) Já jsem fakt byla pak drsná, jo. Jako byli přátelší, protože na té francouzské škole, když k nám jezdí stážisté, protože my máme partnerskou školu z Francie, z Paříže a oni k nám jezdí každoročně. My teda do Francie jezdíme obrok. Oni k nám jezdí vždycky na měsíční stáž, vždycky listopad-prosinec, jako v tom předělu a tak 10-12 stážistů. A oni to mají jako jinak nastavené ten Erasmus, oni jsou tady sami, jo. Jenom učitelé je přivlečou a pak je zase odvečou. Takže.. ale to je jedno. To není úplně dobré, jo. Protože ty děcka jsou malé a je jim smutno. A i mezi nima.. protože, tam zase máte, tam v podstatě Francouze taky abyste pohledal, jo. Takže tam máte jako Portugalce, Italy, Španěly pak jako zase nějaké Tunisany, jo. Jako fakt to není.. a fakt jestli nějaký z Ame.. jako někde z Kabiriku, já nevím. Jo, takže francouzské jméno se tam v podstatě už objevuje a fakt jako jsou.. mají různé odstíny pleti a jsou různí a vždycky jsou hezky upravení a mají ty formální oblečky. Vypadají moc hezky. A takže naši žáci.. snažíme se, aby se s nimi co nejvíc zkontaktovali, takže i pak na těch provozovnách oni dělají.. máme třeba vždycky 6.. oni pracují po dvojicích vesměs, takže na různých jako restauracích jako obsluhují. Takže jako je to bez problémů, mluví anglicky, pokud teda, asi jo. A takže ty naše děcka jsou jako zvyklé a na té francouzské škole, oni tam taky jako jsou zvyklí pracovat s tou multikulturalitou. My tak zatím moc ne. My tady máme Vietnamce, a zase jsou různé levely jako vědomostní jako jo. A Vietnamce pak, Slovince, jednoho Rusa. Ale ti už jsou tady od základní školy, takže jako jo. Takže u nás ta multikul.. my jsme zvyklí tak akorát na Romy a na Vietnamce, jo. Jinak jako celkem úplně jako nic moc. Ještě u nás ve městě, žejo. Jo a Korejce, ale ti k nám do školy nechodí, ti chodí na lepší školy. (smích) Takže jako to naše město je takové zaprděné v tom no. Je to prostě pravda. Nejenom naše město, ale i Češi. Ale ono to zase souvisí s tím jako, když srovnáte, jak žije francouzský učitel, pařížský učitel a jak žije český učitel. Jako to záleží na systému. Jako pro nás je to všechno nové a my jsme zvyklí být na tom svém písččku, kdežto oni prostě to mají jinak nastavené. Opravdu to mají jinak nastavené.

Určitě, i těma podmínkama to bude ovlivněné.

Ano, ano. Takže ano, že to je fakt jako dobré ta praxe s tím Erasmem, že je to dobré. A to samé se děje i v tom Španělsku, nebo v Irsku, protože tam taky. Tam taky nejsou jako, jo. Tam Ira taky, abyste pohledal, jo. Tam jsou zase Polky, což není úplně jo.. ony jsou pak jako namyšlené, jo. Rakousko, jo. Prostě všude. Vlastně v tom oboru, když jedou na ty praxe zahraniční, na ty stáže, tak se tam opravdu setkávají jako in natura prostě s cizími. A vesměs můžu říct, že jsou přátelští. Jako, že ty vztahy tam fungují. Že tam není žádný blok takový nebo makový.

To si myslím, že je právě skvělé, že když si to zažijou vlastně v praxi, ten kontakt s tím cizincem, tak to dá úplně asi nejvíc, než nějaké teoretická výuka.

Ano, pak nemají problém.

Dobře, tak já myslím, že jestli se nechcete na něco zeptat vy, tak Vám mockrát děkuju opravdu za Váš čas.

Nechci, děkuju.